

USHTRIA

Viti i 77-të i botimit Nr. 5 (827860)

Botim Qendror i Ministrisë së Mbrojtjes

E premte, 2 shkurt 2024

Ne jemi NATO, trupat shqiptare pjesë e stërvitjes “ShinyNight24”

Në kuadër të bashkëpunimit në fushën e arsimimit dhe trajnimit, gjeneral brigade Ylli Pulaj priti në një takim zyrtar pune, atasheun ushtarak të Mbretërisë së Bashkuar për Shqipërinë dhe Malin e Zi, nënkolonel Timothy Wight-Boycott.

Gjeneral brigade Pulaj, pasi i uroi mirëseardhjen dhe e falënderoi për vizitën, vlerësoi bashkëpunimin midis dy vendeve, veçanërisht në fushën e arsimimit dhe trajnimit të ushtarakëve, duke nënvizuar vijimin në të ardhmen.

Nga ana e tij, nënkolonel Boycott e njohu komandantin e Kolegjit me planet arsimore, kurset dhe mundësitë e ofruara për zhvillimin e tyre nga pala britanike, duke shprehur se është i hapur për rritjen bashkëpunimit mes Kolegjit të Mbrojtjes dhe Sigurisë dhe Zyrës së Atasheut Ushtarak të Britanisë në Tiranë. Takimi u mbyll me shënim në librin e nderit dhe fotografi të përbashkët.

Gjeneral brigade Ylli Pulaj priti atasheun ushtarak të Mbretërisë së Bashkuar, nënkolonel Boycott

156 rekrutë, pjesë e Forcave të Armatosura

Në Qendrën e Arsimimit Profesional të Ushtarëve, Vlorë, në Repartin Ushtarak 1010, Shkodër dhe Repartin Ushtarak 1030, Berat, filloi Stërvitja Individuale Bazë, me 156 kandidatë për ushtar/detar.

Djem dhe vajza nga i gjithë vendi nisën rrugëtimin e tyre në këtë profesion fisnik për t'i shërbyer me vullnet, përkushtim dhe sakrificë atdheut.

Qëllimi i kursit SIB është transformimi nga qytetarë-civilë, në ushtarakë të disiplinuar, të motivuar e të përgatitur moralisht e fizikisht, me aftësitë bazë të luftëtarit për të zbatuar detyrat në operacion si individë.

Të ardhur nga të gjitha krahinat e Shqipërisë, në Bunavi, rekrutët do të jetojnë dhe stërviten së bashku në të njëjtat ambiente e poligone, do të marrin e japin nga kultura e njëri-tjetrit, duke ngjizur e konkretizuar ditë pas dite shoqërinë ushtarake.

AFA, në Panairin e Edukimit, Trajnimit dhe Punësimit

Në Panairin e Edukimit, Trajnimit dhe Punësimit, në qytetin e Dibrës, një nismë dedikuar plotësisht të rinjve, informimit të tyre mbi programet e studimit që ofron AFA.

Akademia e Forcave të Armatosura është mundësia më e mirë për të patur një karrierë të sigurt. Me këtë nismë Forcat e Armatosura do të jenë në të gjitha qytetet e Shqipërisë.

Ministri i Mbrojtjes Niko Peleshi priti në takim atashetë ushtarakë të përfaqësive tona diplomatike

Ministri i Mbrojtjes Niko Peleshi, këtë fund janari priti në takim atashetë ushtarakë të përfaqësive tona diplomatike.

Takimi me atashetë ushtarakë, u realizua për të vlerësuar rolin e tyre domethënës në forcimin e marrëdhënieve me aleatët dhe partnerët strategjikë, si dhe arritjet e punës së tyre dhe prioritetet aktuale të Shqipërisë në fushën e sigurisë dhe mbrojtjes.

Në fjalën e tij, ministri i Mbrojtjes Niko Peleshi theksoi se: “Vëmendja jonë kryesore është të sigurohemi që çdo efektiv i Forcave të Armatosura në zonat e tyre të përgjegjësisë të ketë maksimumin e resurseve dhe përkrahjes. Vlerësim për punën tuaj jo vetëm si përfaqësues dinjitozë të Forcave të Armatosura në nivel ushtarak, por edhe si ambasadorë në promovimin e vlerave dhe interesave tona kombëtare në arenën ndërkombëtare”.

Ne jemi NATO, trupat shqiptare pjesë e stërvitjes “ShinyNight24”

Trupat shqiptare në grup-batalionin e NATO-s në Bullgari treguan një nivel të lartë të përgatitjes gjatë stërvitjes “ShinyNight24” në poligonin Novo Selo. Mes 400 kolegëve të tyre nga Italia, Bullgaria, Greqia, Mali i Zi, Maqedonia dhe SHBA-ja, efektivet tanë treguan përkushtim dhe saktësi të lartë.

Stërvitja kishte si qëllim ndërveprimin mes trupave aleate, duke zhvilluar tema të rëndësishme si mbrojtja nga armët e dëmtimit në masë, kalimi i pengesave xhieri, qitje luftarake ditën dhe natën. Stërvitje të tilla janë shumë të rëndësishme për përmirësimin e bashkëpunimit dhe koordinimit mes trupave të NATO-s.

Në Forcën Tokësore u zhvillua takimi i dytë planëzues i Komandave të Forcave Tokësore të Ushtrive Evropiane "CEANCO-24"

Prej dy ditësh në mjediset e Forcës Tokësore u zhvillua takimi i dytë planëzues në kuadër të zhvillimit të Konferencës të XVII të Kryenënoficerëve të Forcave Tokësore të Ushtrive Evropiane "CEANCO 24".

Ky takim u zhvillua midis grupeve të punës së Forcës Tokësore si përfaqësues të FARSH dhe Komandës Amerikane për Evropën dhe Afrikën (USAREUR-AF).

Gjatë takimit u konfirmuan detyrimet e secilës palë dhe dakordësinë për modalitetet e zhvillimit sa më mirë të këtij takimi të rëndësishëm.

Në këtë takim, në krye të grupit përfaqësues të palës amerikane ishte krye nënoficeri i Komandës USAREUR-AF, kryekapiter Jeremiah Inman. Në përfundim të këtij takimi, grupi i palës amerikane u prit nga komandanti i Forcës Tokësore, gjeneral brigade Ilir Xhebexhia. Gjeneral brigade Xhebexhia, pasi u uroi mirëseardhjen miqve amerikanë u shpreh: "Ne e vlerësojmë shumë ndihmën dhe mbështetjen e palës amerikane në trajnimin e trupave tona, e në veçanti të trupës së nënoficerëve. Sa më e përgatitur të jetë kjo trupë aq më të përgatitur do të jenë efektivat tanë në fushën e luftimit. Për këtë dhe fokusi i punës sonë është në rritjen e përgatitjes profesionale të nënoficerëve tanë.

Besoj se dhe zhvillimi i kësaj konference do t' i shërbejë më së miri rritjes së bashkëpunimit midis ushtrive të vendeve anëtare të NATO-s".

Nga ana e tij kryekapiter Inman, pasi falënderoi komandantin e FT për pritjen dhe masat e marra për zhvillimin e konferencës CEANCO-24, u shpreh se konferenca do të jetë një shtysë përpara në bashkëpunimin midis ushtrive të vendeve të NATO-s.

Personeli mjekësor i Forcës Tokësore vijon stërvitjen para vlerësuese nga trajnuesit MEDEVAL

Personeli mjekësor i Qendrës Shëndetësore të Forcës Tokësore dhe batalionit të këmbësorisë së lehtë, vijojnë stërvitjen para vlerësuese mjekësore nën mbikëqyrjen e trajnuesve MEDEVAL, të Gardës Kombëtare të Nju Xhersit. Përkushtimi dhe profesionalizmi i ekipit tonë mjekësor u prezantuan në mënyrën më të mirë gjatë kësaj stërvitjeje, duke zbatuar me saktësi procedurat e NATO-s.

Policia Ushtarake, zbulim, parandalim, mbrojtje, mision paqeruajtës

SHSHPFA, gjeneralmajor Arben Kingji uron rrugëtimin 32-vjeçar të Policisë Ushtarake

Të nderuar ushtarakë dhe punonjës civilë të Policisë Ushtarake! Kam nderin dhe kënaqësinë që t'ju përcjell urimet e mia të përzemërta këtë ditë të shënuar të 32-vjetorit të krijimit të Policisë Ushtarake.

Gjej rastin që të falënderoj në mënyrë të veçantë ish-drejtesit e kësaj strukture, si dhe të gjithë efektivat që kanë shërbyer me profesionalizëm dhe përkushtim të lartë ndër vite. Gjithashtu, dëshiroj që të adresoj një urim special edhe për personelin që shërben në misionet jashtë vendit.

Policia Ushtarake është një prej strukturave më të rëndësishme të Forcave të Armatosura, e cila ka mision sigurimin dhe ruajtjen e personelit dhe pronës ushtarake, mbajtjen e rregullit dhe disiplinës dhe zbulimin e veprave penale ushtarake.

Efektivët e Policisë Ushtarake kanë dhënë dhe vijnë që të japin kontribut të rëndësishëm në misionet dhe operacionet jashtë vendit në Afganistan, Kosovë, Egjipt dhe Detin Egje. Në të gjitha këto angazhime,

ju keni shërbyer me profesionalizëm dhe përkushtim, duke fituar respektin dhe besimin e partnerëve dhe të aleatëve.

Kontribut të spikatur efektivët e Policisë Ushtarake kanë dhënë edhe në përballimin e emergjencave civile, në mbështetjen dhe sigurimin e aktiviteteve të rëndësishme, si dhe në stërvitjet e ndryshme brenda dhe jashtë vendit. Sot është një ditë e veçantë për të gjithë ne, e tekta përkujtojmë dhe bëjmë bilancin e arritjeve dhe të rezultateve, marrim në konsideratë edhe sfidat për të cilat duhet që të luftojmë e të përpigemi të gjithë së bashku, me qëllim që të jemi sa më të suksesshëm.

Shpreh bindjen e palëkundur se kjo strukturë speciale e Forcave të Armatosura, edhe në të ardhmen do të vijojë të zhvillohet dhe të përmirësojë kapacitetet në infrastrukturë, teknologji, sisteme dhe pajisje, duke u transformuar gradualisht në një polici moderne, sipas standardeve më të mira të NATO-s.

vitin 2008.

Në korrik të vitit 2007, në bazë të Urdhrit nr. 15, datë 17.01.2007 të MM, “Për ristrukturimin e Forcave të Armatosura”, batalioni i PU-së ishte pjesë organike e Komandës Mbështetëse, me varësi drejtimi administrativ në Komandën Mbështetëse dhe Komandim Operacional nga SHPFA. Në përbërje të këtij batalioni ishin 4 seksione të PU-së, në rrethet Shkodër, Durrës, Berat, Vlorë dhe 5 nën seksione të PU-së, në rrethet Kukës, Burrel, Elbasan, Korçë dhe Gjirokastrë, ku ushtrojnë veprimtaritë e tyre edhe sektorët e Policisë Kriminale, Policisë Gjyqësore, Qarkullimit Rrugor dhe Policisë së Mbrojtjes nga Zjarri e Shpëtimi.

Në vitin 2008, komandanti i batalionit të PU-së emërohet kolonel Xhevdet Zeneli. Në maj të vitit 2010, me Urdhër nr. 151/5, datë 24.12.2009 të MM, “Për kalimin në strukturën e re të FARSH”, struktura e Policisë Ushtarake kaloi në emërtimin “Policia Ushtarake e Forcave të Armatosura”, në përputhje të plotë me Ligjin nr. 9069, datë 15.05.2003, “Për Policinë Ushtarake në FA”, strukturë e cila vazhdon të funksionojë dhe në ditët e sotme. Në qershor të 2012, komandant i PU-së emërohet kolonel Syrja Gjoka. Në gusht të 2012, komandant i PU-së emërohet kolonel Ylli Zyla.

Në shtator të 2013, komandant i PU-së emërohet kolonel Xhevdet Zeneli.

Më tej në drejtimin e kësaj strukture vijuan edhe ushtarakë të tjerë, të cilët rritën performancën dhe përkushtimin e kësaj force elitare.

Veprimtaria e PU-së përcaktohet nga misioni dhe detyrat që parashikohen në ligjin, “Për Policinë Ushtarake në FARSH” dhe “Kodi Penal Ushtarak”. Hartimi dhe miratimi në Kuvend i këtij ligji në vitin 2003, shënon një ristrukturim të plotë të kësaj strukture.

Gjatë kësaj periudhe është punuar për kompletimin e PU-së me personel të motivuar, arsimuar në vendet anëtare të NATO-s, si në Turqi, Itali, Gjermani. Realizimi i misionit dhe detyrave funksionale është mbështetur në aktet ligjore e nënligjore.

Gjatë këtyre viteve PU-ja, është trajnuar nga specialistë të karabinierisë italiane, policisë ushtarake amerikane, gjermane dhe turke. Prej vitesh, njësia e PU-së po përgatit me një program të veçantë një nënrepart të nivelit togë NRF (NATO Response Force), si forcë e gatshme për të vepruar në përbërje të strukturës përkatëse të NATO-s, e aftë dhe e pajisur përshtatshmërisht për të përmbyshur detyrat.

Deri tani, PU-ja, me rreth 50 efektiva, ka kryer misione të ndryshe jashtë vendit në Irak dhe Afganistan, në mbështetje të FA-së dhe në shtabe të ndryshme ndërkombëtare. Gjithashtu, PU-ja ka kryer një mision në operacionin ushtarak “ISAF”, në Kabul, Afganistan. Kontingjenti i kësaj toge përbëhej nga një efektivi prej 22 vetash.

Një kontribut të madh, efektivi i PU-së ka dhënë në emergjencat civile, ku kanë treguar gatishmëri dhe profesionalizëm në kryerjen e detyrave të marra.

Tashmë, struktura e PU-së është e përgatitur

detyrave dhe objektivave që dalin nga ky mision. Gjatë këtyre viteve të fundit PU-ja, është trajnuar nga specialist të huaj si ata të karabinierisë italiane, policisë ushtarake amerikane, gjermane dhe turke. Gjithashtu ajo po përgatitet edhe si forcë e gatshme për të vepruar në përbërje të strukturës përkatëse të NATO-s, e aftë dhe e pajisur përshtatshmërisht për të përmbyshur detyrat. Një kontribut të madh, efektivi i PU-së jep në emergjencat civile.

Misioni i Policisë Ushtarake

Ruajtja e rendit ushtarak në FARSH, zbulimi, parandalimi, ndjekja e veprimtarisë kriminale, angazhimi në luftën kundër terrorizmit, marrja pjesë në operacionet paqeruajtëse dhe humanitare, si dhe mbrojtja e pronës shtetërore në administrim dhe përdorim të Forcave të Armatosura nga veprimet e kundërligjshme.

Struktura e PU-së është e përgatitur për të vepruar në të gjithë spektrin e misionit, detyrave, si edhe të marrë pjesë në operacione paqeruajtëse dhe humanitare

Detyrat

• Siguron rendin ushtarak jashtë reparteve ushtarake në mjediset publike e jopublike.

• Mbron jetën, shëndetin dhe dinjitetin e ushtarakut nga çdo veprim i paligjshëm kur ato cenohen për shkak të detyrës.

• Mbron pronën shtetërore në administrim dhe përdorim të FA-së nga veprimtari të kundërligjshme.

• Ndërhyn për të mënjanuar aktet e terrorizmit në FA.

• Punon për zbulimin, parandalimin dhe ndjekjen e veprimtarisë kriminale ndaj pjesëtarëve të FA-së, pronës dhe objekteve ushtarake.

• Zbaton vendimet e gjykatës, aktet e Prokurorisë Ushtarake për kërkimin, kapjen dhe sjelljen forcërisht të ushtarakëve që i fshihen procedimit penal ose i shmangen vuajtjes së dënimit.

• Kontrollon dhe siguron transportin ushtarak.

• Kontrollon lëvizjen dhe shfrytëzimin e mjeteve dhe teknikës ushtarake.

• Kontrollon e merr masa për zbatimin e legjislacionit të Masat e Ndërhyrjes kundra Zjarrit (MNZ).

• Siguron zbatimin e rendit ushtarak gjatë zhvillimit të stërvitjeve, veprimtarisë dhe ceremonive ushtarake të organizuara nga SHPFA.

• Shoqëron e siguron personalitetet e larta ushtarake të FA-së, si dhe delegacionet e huaja të njehsuara me to.

• Kryen detyra në interes të forcave ushtarake shqiptare që kryejnë misione jashtë shtetit, si dhe të forcave të huaja ushtarake që veprojnë në Shqipëri në përputhje me legjislacionin në fuqi.

• Kryen e mbështet operacionet humanitare.

Prof. As. Dr. Gëzim MUSTAJ

Bektash Shametai u lind, më 13 dhjetor 1942, në fshatin Dorëz të krahinës Sinanaj të rrethit të Tepelenës. Familja dhe fshati ku u lindi dhe u rrit, e edukoi me atdhedashuri dhe patriotizëm. Familje me rrënjë të thella patriotike dhe me kontribute për çështjen e lirisë e pavarësisë së Atdheut.

Pasi përfundoi arsimin fillor në Dorëz dhe atë 7- vjeçar në Shkollën “Selam Musaj” në Sinanaj, nga viti 1957 -1961 do të vazhdonte arsimin e mesëm në Shkollën Ushtarake “Skënderbej” në Tiranë dhe më pas në vitin 1963 përfundon Shkollën e Bashkuar të Oficerëve me rezultate shumë të mira.

I palodhur dhe kurdoherë në krye të detyrës, Bektash Shametai

Karrierën ushtarake Bektashi e filloi si Komandant toge dhe zëvendëskomandant kompanie këmbësorie në Shkollën e Bashkuar të Oficerëve Tiranë, pra aty ku përfundoi edhe studimet e larta, për të qëndruar shumë pak, vetëm një vit. Falë aftësive dhe punës së tij të palodhur në vitin 1964, shumë i ri do të vazhdonte karrierën ushtarake si Instruktor i parë në Degën e Shtabeve në Drejtorinë Operative, në MM, deri në vitin 1969. Gjatë kësaj periudhe, nga viti 1965 deri në vitin 1970, mbaron studimet me korrespondencë në Universitetin e Tiranës, dega Gjuhë-Letërsi.

Më tej, detyrat që do t'i besoheshin, dhe të cilat do i kryente me përkushtim dhe devotshmëri, ishin: Komandant kompanie të motorizuar në Brigadën e Tankeve Sauk; Shef Shtabi i batalionit të motorizuar në Brigadën e Tankeve Sauk; Komandant batalioni këmbësorisë së motorizuar në Brigadën e Tankeve Sauk; Shef Shtabi i Brigadës së rinisë shkollore, Tiranë; Student në Akademinë Ushtarake; Komisar i Brigadës 8 Sulmuese, Kukës; Shef Shtabi i Divizionit 49 të Këmbësorisë Kukës; Komandant i Divizionit 49 të Këmbësorisë, Kukës; Shef i Shërbimit të Garnizonit, Tiranë, Shef i Organizimit të Divizionit i Këmbësorisë, Tiranë.

Në mars të vitit 2000, pasi fitoi Lotarinë Amerikane së bashku me familjen u vendos në New York, SHBA.

Divizioni i Kukësit kishte një nga drejtimet më kryesore të mbrojtjes sonë strategjike, andej mendohej rreziku më i madh. I gjithë drejtimi i mbrojtjes kishte përballë Jugosllavinë dhe një relief malor. Këtë detyrë komandant Bektashi e kreu me nder dhe devotshmëri.

Ata që e takonin për herë të parë, mendonin se komandant Bektashi është hijerëndë, në fakt ky ishte një perceptim shumë i gabuar, sepse kushdo që e njeh dhe ka punuar me Bektashin menjëherë do e heqë nga mendja këtë ide. Ne oficerët e rinj e shikonim me shumë dashamirësi dhe e kishim zili në kuptimin e mirë të fjalës për sjelljen e tij dhe sidomos “kaligrafinë” që kishte. Vinte në stërvitjet e shtabit të brigadave dhe kur na shikonte hartat menjëherë do merrte pendën dhe të rregullonte kokat e hartave, duke na thënë: “Jeni oficer të rinj dhe e keni perspektivën përpara. Një hartë e punuar mirë duket që tek koka”.

Isha me punë në batalionin mitraljer, Cahan. Kishte ardhur për një takim me oficerët dhe ushtarët Komandant Bektashi, që ishte Komandanti i Divizionit. Pas takimit, ne oficerët e rinj menduam se kishte ikur dhe unë me një shokun tim dolëm nga reparti dhe do zbrisnim në Krumë për

Redaksia e shtypit ushtarak, falënderon bashkëpunëtorët tanë, ish-ushtarakë me kontribute të çmuara në profesionin e tyre në ‘Mbrotjtje të Atdheut, pa kursyer as jetën’, për përkushtimin dhe dëshirën e madhe për të sjellë pranë redaksisë jetën dhe aktivitetin e miqve, kolegëve, bashkëpunëtorëve të tyre në rrugëtimin e vështirë dhe sfidues të ushtarakut.

Edhe pse përtej oqeanit, zemra e tyre është në Shqipëri. Tek çdo fjalë lexuesit e shtypit do shohin mallin dhe dashurinë që kanë marrë me vete, në ato vise të largëta. Mirënjohje të nderuar zonja dhe zotërinj, ish-ushtarakë që ende vazhdoni dhe kontribuoni për atdheun tonë.

Bektash Shametai, portreti i një ushtaraku model

të ikur me leje. Pranë këmbëve na ndaloi makina e komandantit. Si të rinj që ishim u frikësua, por ai na pyeti duke qeshur, se ku po shkonim? Ne si me ndrojtje i thamë, që po shkonim në Kukës, pasi do iknim me leje. Ai na tha të hipnim në makinë dhe gjithë rrugën bisedoi me ne për shumë probleme. Edhe sot pas kaq vitesh e kujtoj se e gjithë rruga për rreth tre orë na u duk shumë e shkurtër.

Ky ishte Komandant Bektashi, që pavarësisht nga detyra e lartë që kishte, në rrugëtimin e karrierës së tij ushtarake si oficer, dukshëm u shfaqën cilësitë e larta morale që e karakterizuan: thjeshtësia, kurdoherë korrekt, dashamirësia e respekti për cilindo, i sjellshëm, i ndershëm, i çiltër, i hapur, i vëmendshëm ndaj kujtdo e i gjendur për këdo, i sinqertë me të gjithë.

Bektashi është një burrë fisnik, një shok e mik i mirë. Zelli dhe dëshira për të mësuar nuk i ka munguar asnjëherë. Të gjitha shkollat ai i mbaroi me rezultate të shkëlqyera. E karakterizon etja për dije, këtë e tregon edhe fakti pasi në vitin 2000-2001, në moshën 58-vjeçare mbaroi studimet në Kolejin “Lehman Colege” në Bronx, New York, USA.

Gjatë punës ai është vlerësuar me shumë urdhra dhe një medalje nga Presidiumi i Kuvendit Popullor dhe Ministria e Mbrojtjes.

Komandant Bektashi është jo vetëm specialist e drejtues ushtarak i shkëlqyer, një mik e shok i dashur, korrekt dhe i sinqertë, por dhe një bashkëshort, prind e gjysh shembullor. Ai së bashku me bashkëshorten Këzen rritën dhe edukuan tre fëmijë shembullorë, si vetë prindërit e tyre. Të tre kanë kryer studimet e larta në Amerikë dhe janë intelektualë shumë të suksesshëm në profesionet e tyre. Djali i madh, Eltoni, një oficer karriere në Forcat e Armatosura Shqiptare shumë i mirë, por edhe këtu një oficer i sigurisë së lartë i shkëlqyer.

Pse dreqin e hëngra atë mollë?!

Pse dreqin e hëngra atë mollë?! A është mëkat të bësh atë që do?! Jo...por i tillë është kur bëhet nga një grua... Ndryshe unë do isha ti..., burri i fortë që vetë më shtyve drejt ‘ngasjes’.

Pse dreqin e hëngra atë mollë?!, pyetje që zanafillën e saj e ka nga kohët e lashta. Në epokën mesjetare, femrës nuk i duhej shumë për t’u etiketuar si mëkatore: vetë qenia femër ishte tashmë një faj. Të akuzuara si shkaktare e gabimit të Evës, që e çoi Adamin në mëkatin origjinal, gratë e mesjetës e shkuan jetën në inferioritet jo vetëm shoqëror, por edhe intelektual. E konsideruar e brishtë nga natyra dhe e prirur për të rënë pre e tundimeve të djallit, shumë prej mëkateve për të cilat u akuzuan buronin nga fantazia dhe frika misogjene e burrit mesjetar.

Që njerëzimi e ka humbur parajsën tokësore për shkak të kafshimit të një molle, kjo është një gjë që as ka ndryshuar e as nuk do të ndryshojë ndonjëherë. Edhe pse në të vërtetë, me Bibël në dorë po ta shohim, fruti që bëri që të bien në tundim Adami dhe Eva nuk binte aspak nga një mollë, por nga një pemë pa emër. Në fakt, ndalimi i famshëm i Zotit tingëllonte pak a shumë kështu: “Ti mund të hash frute nga të gjithë pemët e kopshtit, por nga pema e dijes së të mirës dhe të keqes nuk duhet të hash, sepse, kur t’i të hash prej saj, me siguri që do të vdesësh”

Gruaja drejtonte jetën e saj dhe të të tjerëve, duke patur besim në intuitën e vet, në mençurinë e lindur; duke përshkuar rrugën e brendshme të diktuar nga vetë nëna e saj apo nga të gjithë nënat e tjera që kishin jetuar para saj. Njihte ritmet e tokës, mësimin e kafshëve, fuqitë shëruese të bimëve, ciklet e jetës, pranonte hapat e iniciacionit femëror me sinjeritet dhe përkushtim.

Por çfarë ndodh sot, kur gruaja i bën vetes një pyetje të tillë?

Duket sikur përballë kësaj pyetje gruaja fillon të ndiejë tingëllimin e një jehone të largët, ku vërviten shumë zëra, por në momentin kur do të formulojë përgjigjen nuk gjen më fjalë, dhe ajo ndjenja e përkatësisë ndaj Universit rresht.

E pra, përgjigja ekziston, atje në shtresat e thella të psikikës, e mbuluar nga shekuj të tërë plot me rregulla, pengesa, konvencione, paragjykime, “edukate të mirë”. Nuk ka qenë veç bota mashkullore që e ka dëbuar botën femërore kaq larg, por dhe vetë gratë, tashmë aq të çrrënjosura nga vetja e tyre sa të mos njohin dot më forcat që i jepnin gjallëri, ndërkohë që përshtateshin me një model social sipërfaqësor dhe shtypës.

Lëvizjet feministe të kohëve të fundit kanë hapur disa rrugë, kanë shqyer me guxim dhe mlllef kangjellat që pengonin lirinë sociale dhe barazinë e të drejtave, por kjo luftë e vullshme nuk ka qenë në gjendje të rimëkëmbë farën e lashtë, dritën e lashtë, bukurinë e lashtë që çdo grua bart në vet-vete (dhe kjo jo prej dobësisë, por sepse në asnjë luftë s’mund të ketë ekuilibër).

Natyrë femërore nuk është ajo e bindjes në heshtje, as ajo e të jetuarit një barazi që e mbyl shpirtin, por ajo e të jetuarit misterin që ndodhet në secilën grua; është ajo e mbështjelljes me Dritën e shpirtit, e kënaqësisë që rrjedh nga vetë kënga e saj.

Nuk është më e mjaftueshme fjala, kemi folur mjaft, nuk është më i mjaftueshëm veprimi, kemi vepruar mjaft. Duhet të JEMI, të jemi Gra, të jemi Dhuratë. Fjala “grua” fton simbolin e “dhuratës”. Por të “dhurosh” nuk do të thotë të japësh diçka me detyrim, siç na kanë edukuar, nuk do të thotë të kërkosh atë perfeksionin që plotëson idenë që kemi krijuar për veten, ose që të tjerë kanë krijuar për ne, duke na thënë “kështu është mirë”, “kështu duhet”. Të jesh dhuratë nuk do të thotë thjeshtë të japësh. Do të thotë të shndërrosh natyrën tënde femërore në një dhuratë, në atë pikë sa të bëhesh dritë për të tjerët në mënyrë plotësisht të natyr-

shme, pa u krenuar, pa u dukur, pa sforcim. Dritë që thjesht vjen së brendshmi, s’ke ç’ ti bësh, ajo thjesht është aty për t’u shfaqur...

Femërorja nuk është feminizmi

Gruaja që është vërtetë grua e do burrin, ajo dashuron, ndjen kënaqësi, fal jetën, vuan, shëron, mbron, buzëqesh, krijon, dhuron. Nuk ndan kurrë, nuk largon, nuk i thotë kurrë burrit: unë jam më e mirë se ti, unë jam më shumë se ti, ose unë jam mirë edhe pa ty. Gruaja bashkon, beson, këmbëngul, pret. Gruaja ka durim dhe di të presë, sepse e madhe është dashuria e saj...

Kur gratë takohen më njëra-tjetrën me qëllimin e përbashkët që të ndajnë bashkë një rrugë dijeje, me qëllimin të përvetësojnë sërish atë rrymën e shenjtë dhe instiktuale që përshkon qenien, ndodh diçka e çuditshme: perceptimi i zjarrit të brendshëm... Kur gruaja shpreh vetveten, lirisht, bashkë me gra të tjera, ngrihet një forcë jashtëzakonisht e ngrohtë, gjithëpërfshirëse, e ndritshme; një energji në gjendje të shkundë rregullat, ligjet, institucionet, sistemet, të shkojë përtej çdo limiti, të shkulë portat prek çeliku të ngritura në shekuj të tërë represioni, të sjellë në jetë zanën dhe sh-trigën njëkohësisht. Dhe kjo mund të ndodhë pa britma, pa inate, mund të ndodhë me delikatesë dhe dashuri, me liri dhe respekt, sepse vetëm nëse gruaja i jepet vetvetes mund të ndiejë sa e madhe është fuqia që ka brenda...

Gruaja ka duar që prekin lehtë dhe fuqishëm, duar që janë në gjendje të thurin rrjeta të pafundme dashurie dhe durimi, mëshirimi dhe faljeje. Gruaja ka këmbë të mbështetura mirë mbi tokë për të marrë energjinë e Nënës Tokë dhe për t’ia shpërndarë të tjerëve, këmbë që dinë të ecin, të ecin e të ecin për të gjetur të Vërtetat më të fshehta dhe që dinë më pas të kërcejnë për të shkëmbyer këto të vërteta me qiellin. Gruaja ka barkun që gjeneron, e mban, e ushqen dhe e lind jetën, ka

barkun e ngrohtë dhe magjik, i cili është zgjedhur posaçërisht për të mbartur farën e jetës. Gruaja ka gjinjtë e butë që japin ushqim, ngrohtësi, prehje, përkëdhelje dhe gëzim, aty ku foshnja mund të gjejë përqafimin hyjnor që sapo ka humbur. Gruaja ka trupin që mund të këndojë jetën dhe kalimet e saj të vazhdueshme midis gëzimit dhe dhembjes, vdekjes dhe rilindjes, një trup që prej ngaherë e di që në këtë shkrirje të dy të kundërtave qëndron fuqia e Dritës së fshehur, ajo që bën për vete të dashurin, ushqen fëmijën, lind jetën fizike, psikike dhe shpirtërore çdo herë që është e nevojshme.

Gruaja di, mjafton të dojë të dijë, ajo di

Gratë e forta kanë një impakt kaq të madh në jetët tona, saqë nuk mund të mos prekemi prej tyre. Ti mund të jesh rritur nga një grua e fortë, apo ke patur një grua të fortë si model në jetën tënde, që ka ndihmuar në formësimin tënd sot. Nëse identifikohesh si një grua e fortë, atëherë me siguri do të gjesh tek vetja tiparet e mëposhtme.

1. Ke kurajë të pashoqe

Nëse je një grua e fortë, atëherë ti je në këmbë për të përballuar çdo sfidë, pa marrë parasysh se çfarë përfshin ajo. Një grua e fortë del nga çdo situatë që nuk i shërben interesit më të mirë të saj, gjë e cila gjithashtu kërkon guxim të madh. Mund të ndjesh frikë, por ti shtyn fort përtej frikës, dhe qëndron në këmbë përballë vështirësisë ose rrezikut, gjë e cila ju bën tepër të fuqishme dhe një forcë për t’u marrë mirë parasysh.

2. E do veten, pavarësisht gjithçkaje

Nëse e do veten, pavarësisht nga gabimet që ke dhe të metat e tua të perceptuara, atëherë je me siguri një grua e fortë. Dashuria për veten kërkon përpjekje të madhe dhe kohë për t’u kultivuar, dhe vetëm gratë e forta e dinë se si ta duan vërtetë veten e tyre.

3. Nuk varesh nga askush tjetër

Gratë e pavarura nuk mbështeten tek askush tjetër, për mirëqenien e tyre financiare, emocionale, mendore apo fizike. Mund të duket e frikshme të dalësh në botë e vetme, por gratë e forta nuk e lënë frikën nga dështimi që t’i frenojë. Kini besim në veten tuaj për të përballuar çdo sfidë, gjë që e bën një grua e fortë.

4. Je e mirë dhe e dhembshur

“Fjalët e mira janë të shkurtra dhe të lehta për t’u thënë, por jehona e tyre është vërtetë e pafundme”, – Nënë Tereza. Gratë e forta nuk e konsiderojnë mirësinë një dobësi; ato e shohin atë si një pjesë shumë të domosdoshme të qenies së tyre, e cila i ndihmon për t’u lidhur me të tjerët emocionalisht, dhe për të ngritur të tjerët, në vend se t’i “shembin”. Gratë e forta nuk e përdorin veten e tyre për keq, por për mirë.

5. Ti gjithmonë ndjek intuitën

Gratë e forta nuk dëgjojnë asnjë zë në jetën e tyre, por vetëm zërin e tyre të brendshëm. Ato ndjekin vetëm instiktin, sepse askush nuk e di më mirë se ato, se çfarë duan me të vërtetë dhe për çfarë kanë nevojë në jetë. Intuita jote flet me zë të lartë, dhe ti ke mësuar se si ta qetësosh mendjen tënde dhe vërtetë ta dëgjosh atë.

6. Të tjerët të konsiderojnë një shembull shumë të mirë për t’u ndjekur

Gratë dhe burrat e tjerë të shohin me admirim për personalitetin e mrekullueshëm, qëndrimin dhe trajtimin e të tjerëve. Njerëzit vijnë tek ti për këshilla, ose edhe vetëm për të të takuar biseduar për pak. Ata me të vërtetë duan shoqërinë tënde, pasi rrezaton lumturi, urtësi, mirësi dhe forcë.

7. Di si ta bësh vetë, lumturinë tënde

Gratë e forta gjithashtu nuk varen nga të tjerët për lumturinë e tyre; ato e krijojnë atë. Nëse je një grua e fortë, ti kurrë nuk lë ndjenjat e njerëzve të tjerë që t’ju vënë përfund. Gjithashtu nuk le trazirat e tua të brendshme, që të udhëheqin jetën tënde – ti ngrihesh mbi to dhe nxjerr më të mirën nga ky udhëtim i bukur.

8. Nuk ke frikë për të treguar emocionet e tua

“Asnjëherë mos të të vijë turp se si mendon. Ti ke të drejtë të ndiesh çdo emocion që dëshiron”, – Demi Lovato.

Gratë e forta gjithashtu nuk qortojnë veten ose të tjerët për ndjenjat dhe emocionet që ndajnë. Ato e dinë se frenimi i emocioneve vetëm sa krijon më shumë probleme në afat të gjatë, dhe fshehja e ndjenjave të tua nuk është aspak e shëndetshme, shkruan. Ato thonë atë që mendojnë, shprehin ndjenjat e thella dhe mendimet, dhe më tej ecin përpara me jetën e tyre.

9. Ti gjithmonë beson tek vetvetja

Besimi tek vetja të lejon të arrish lartësi të reja në jetë, por vetëm një grua e fortë e di këtë. Ato e dinë se të kesh besim në aftësitë e tua, është thelbësore për të krijuar jetën që do të jetosh.

10. I tregon të tjerëve dashuri dhe mbështetje të pakufizuar

Një studim i dashurisë së nënës në tru, krahasuar me dashurinë romantike, zbuloi se zonat e trurit që janë aktive në dashurinë romantike, janë gjithashtu aktive në dashurinë e nënës. Kjo tregon se, bazuar në dashurinë që nëna jote tregoi për ty kur ishte fëmijë, ti ke themelin për t’u dhënë të tjerëve të njëjtën dashuri të pakushtëzuar.

N/KOL (R) MSC. KANAN HIMAJ

Lufta në Ukrainë, ndikimet në sistemin e sigurisë dhe mbrojtjes në rajon dhe vendin tonë

Lufta aktuale në Ukrainë përfaqëson një konflikt konvencional me intensitet të lartë, i pashembullt në historinë bashkëkohore evropiane. Duke përdorur një metodë cilësore, shumë studiues paraqesin karakterin e luftës dhe identifikojnë specifikat kryesore të saj nëpërmjet optikës me veprimtari të shumë fushave, të cilat në mënyrë të drejtpërdrejtë bëhen obligime vlerësimi edhe për rajonin tonë. Identifikimi i mësimave në fazat e luftës në Ukrainë është një përpjekje serioze, por e nevojshme, sepse dinamika aktuale kërkon përshtatje të shpejtë të strategjisë, përforcimi të sistemit të sigurisë dhe mbrojtjes, rritjen e aftësive dhe kapaciteteve të forcave të armatosura drejt përshtatjes në koherencë me mjedisin. Kjo përpjekje është pa dyshim rrjedhojë e punës vëzhguese që nga aneksimi i Krimesë në 2014, por më serioze dhe që ka shumë rëndësi, që pas Pushtimit rus të Ukrainës, në shkurt 2022.

Vëzhgimet dhe rekomandimet e përshkruara do të jenë gjithëpërfshirëse dhe të identifikuar nëpër linja politike dhe ushtarake. Megjithatë, ato janë paraprake dhe nuk duhen kuptuar si shteruese. Por, ato do të ndikojnë për përmirësimin e sistemit të planifikimit dhe vendosjen e koncepteve të reja në konceptet doktrinare të FA-së.

Pika e nisjes për identifikimin e rekomandimeve të politikave të ardhshme është ajo që pas më shumë se tre dekadash, mjedisi i sigurisë duhet të investojë një sasi të konsiderueshme burimesh për të vlerësuar këtë konflikt të zgjatur me armikun e avancuar teknologjikisht. Pra, mbrojtja në tërësinë e vet, në kontekstin strategjik, kërkon një investim kuptimplotë për shkak të mendësisë shoqërore për t'u mësuar dhe për të reaguar ndaj ndryshimeve të ndodhura në mjedisin e sigurisë globale, por edhe rajonale, pas përfundimit të Luftës së Ftohtë.

Disa konsiderata politike

Kompleksiteti dhe intensiteti i luftës në Ukrainë ka treguar shtrirjen e sfidave për menaxhimin strategjik të mbrojtjes. Drejtimi ka kërkuar të sigurojë udhëheqje të fortë politike dhe ushtarake, vendosmëri, elasticitet, gatishmëri dhe efektivitet koordinimi që pasqyron nivelin më të lartë të kompleksitetit të mbrojtjes, duke përfshirë elementë ushtarakë dhe jo ushtarakë të fuqisë kombëtare.

Është i një rëndësie të madhe për zgjerimin e konceptit të mbrojtjes, të bazuar në elementin e saj tradicional ushtarak, qasja e qeverisë dhe e gjithë shoqërisë ndaj mbrojtjes. Ndërtimi i sistemit të mbrojtjes me forca të armatosura relativisht të vogla profesionale do të jetë një mundësi ose një opsion në peizazhin strategjik bashkëkohor. Pra, janë momentet që shoqëria duhet të kontribuojë në mbrojtjen e vendit dhe duhet të përgatitet në mënyrë adekuate për të pasur rol kërkuar. Ky është realiteti në kontekstin ukrainas, ku mbështetja dhe pjesëmarrja aktive e popullsisë në përpjekjet e luftës mbeten elementë kyç që ndihmojnë në zbutjen e ofensivës ruse.

Një linjë e rëndësishme përpjekjesh qëndron në domosdoshmërinë për të përshpejtuar procesin kritik të përshtatjes së kornizës ligjore për të lejuar vendimmarrje në kohë dhe reagim efektiv në rast të një konflikti. Bashkëpunimi racional me shoqërinë dhe institucionet kërkimore, duke përfshirë akademikët është i një rëndësie të madhe për të siguruar furnizimin, mbështetjen gjatë ciklit jetësor dhe inovacion më të shpejtë në fushën e mbrojtjes. Dhe më domethënësjë, kriteret për vendimmarrje, që bëhen efektive, kur bëhet fjalë për përshtatjen e kuadrit ligjor, janë siguria, gatishmëria, elasticiteti, autonomia e vendimmarrja. Kriteret si efikasiteti dhe përballueshmëria duhet të luajnë rol dytësor për mbrojtjen e ardhshme, formulimin e politikave dhe zbatimin e tyre. Lufta në Ukrainë mund të etiketohet si një konflikt lokal por me implikime globale.

Strategjitë gjithëpërfshirëse që përfshijnë orkestrimin e të gjithë elementëve të fuqisë kombëtare dhe interesave strategjike të përcaktuara qartë dhe prioritetet e shtetit, mund të jenë përgjigja e duhur ndaj kësaj sfide.

Konflikti solli gjithashtu në vëmendje të theksuar mbrojtjen e rajonit, të vendit tonë por dhe aleatëve të saj. Mbrojtja është bërë prioritet në axhendën politike. Lufta në Evropë ka ndikuar në diskursin e debatit publik. Ajo dëshmon se shumica e popullsisë e mbështet veprimtarinë si anëtare e NATO-s. Për më tepër, shumica e shoqërisë mbështet rritjen e shpenzimeve për mbrojtjen dhe investimet në modernizimin e FA-së. Derisa tendenca është duke u përmirësuar, gatishmëria për të kontribuar aktivisht në mbrojtjen e vendit është rritur. Përgjigja efektive e politikës së mbrojtjes mund kërkojë rritjen e aftësive dhe drejtimin e duhur të instrumentit strategjik të komunikimit për të zbutur problematikën.

Lufta ka nënvizuar gjithashtu domosdoshmërinë për reagim të fortë dhe koheziv kolektiv. Pushtimi i drejtpërdrejtë ushtarak i Rusisë në Ukrainë shkaktoi tronditje strategjike për shumë liderë politikë në Evropë dhe vuri në rrezik sigurinë dhe prosperitetin euroatlantik.

Erozioni i mëtejshëm i aftësive mbrojtëse dhe kapaciteteve të shtyllës evropiane brenda NATO-s do të përbënte nivel rreziqesh.

Në këtë drejtim, ne duhet të bashkoheni me reagimin e drejtë të Aleancës në mbrojtjen kolektive dhe të përmbushim angazhimet e saj ndërkombëtare ndaj aleatëve dhe partnerëve të saj.

Disa konsiderata ushtarake

Përshkallëzimi i luftës në krahun lindor të NATO-s do të kërkonte përdorimin e forcave përtej aftësive të Forcave të Armatosura profesionale në strukturën e vendosjes në kohë paqeje.

Kjo do të thotë se duhet të përmirësojmë përgatitjen për burimet njerëzore dhe materiale përpara se të lindë një krizë e tillë. Karakteri e Luftës Ruso-Ukrainase demonstroi një kërkesë të madhe për municione dhe kapacitete industriale. Megjithatë, furnizimet me material ushtarak janë shumë të kufizuara dhe kërkesat e konfliktit me intensitet të lartë duhet të tejkalojnë kapacitetin e industrisë së sotme.

Gjithashtu, është e nevojshme të rindërtohen aftësitë e krijuara në mbrojtjen e vendit tonë dhe vendeve të tjera euroatlantike. Këto përfshijnë forcimin e mbrojtjes, qëndrueshmërinë e infrastrukturës kritike dhe sigurimin e kapaciteteve të sistemit të integruar logjistik. Thelbësore është gjithashtu gatishmëria dhe disponueshmëria e rezervave, të cilat zhvillohen në mënyrë graduale.

Sot, ne duhet të demonstrojmë kapacitete të tilla që të jenë në gjendje të ofrojnë mbështetje të vendit pritës dhe lehtësira të sigurta për trupat aleate.

Lufta në Ukrainë konfirmoi rëndësinë në rritje njohjes së fushës së hapësirës kibernetike, si dhe konkurrencën në spektrin elektromagnetik. Qasja e informacionit dhe përpunimi i të dhënave nga të gjitha fushat janë çelësi për përmirësimin e zinxhirit të komandës dhe kontrollit në operacione dhe për këtë arsye duhet të jetë prioritet për zhvillimin e mëtejshëm të Forcave të Armatosura. Bazuar në rezultatet e vëzhgimit dhe analizës, gjetja kryesore është prania e aspekteve të ndryshme të të gjitha gjeneratave të njohura të luftës dhe karakteristikave të tyre në këtë konflikt të veçantë. Përveç kësaj, hulumtimi konfirmon me njëfarë niveli sigurie se ka disa elementë të rinj, duke demonstruar kështu një karakter në zhvillim të luftës. Studiuesit, akademikët, ushtarakët mund të konkludojnë se Lufta në Ukrainë është në një shkallë të gjerë, ku bashkëveprojnë shumë fusha dhe konflikte konvencionale me elementë simetrikë dhe asimetrikë dhe me diversitet të gjerë mjediesh e taktikash në zhvillim nga të dyja palët. Kjo luftë përmban përvojën disavjeçare të gërshetuar dhe me mjetet moderne, satelitët hapësinorë dhe asetet kibernetikë. Këto mjete të sofistikuar dhe sistemet e shtrenjta të armëve të shekullit të 21-të janë përdorur së bashku me ato komerciale ose asete me përdorim të dyfishtë. Koha reale dhe informacioni i saktë janë bërë absolutisht përcaktues vendimtarë për fitimin e avantazhit ndaj kundërshtarit. Ndërsa në të njëjtën kohë, pushtimi rus është padyshim një luftë gërryese dhe për këtë arsye kërkon qëndrueshmëri të lartë në moralin shoqëror, kapacitetet e qëndrueshme prodhuese dhe shpenzimet në burimet kombëtare.

Më në fund, janë identifikuar mësimet e ndryshme, kryesisht nevoja për të pranuar angazhimin vendimtar politik dhe ushtarak, duke marrë parasysh mundësinë që rajoni apo vendi ynë mund të

përfshihet në një konflikt. Prandaj, kërkon investim në shumë fusha nga aspektet legjislativë sipas karakterit të luftës në Ukrainë për të ndërtuar fushat kryesore të aftësive ushtarake me synimin për të mbizotëruar luftën intensive moderne.

Lufta në Ukrainë mund të etiketohet si një konflikt lokal me implikime globale. Ajo ofron dëshmi të shumta se sa e brishtë është ekonomia jonë e globalizuar dhe se si çdo lloj varësie nga partnerët shqetësues dhe jo të besueshëm kufizon autonominë tonë të vendimmarrjes. Strategjitë gjithëpërfshirëse, që përfshijnë orkestrimin e të gjithë elementëve të fuqisë kombëtare dhe interesave strategjike të përcaktuara qartë dhe prioritetet e shtetit mund të jenë përgjigja e duhur ndaj kësaj sfide.

Pushtimi i drejtpërdrejtë ushtarak i Rusisë në Ukrainë shkaktoi tronditje strategjike për shumë liderë politikë në Evropë dhe vuri në rrezik sigurinë dhe prosperitetin euroatlantik. Erozioni i mëtejshëm i aftësive mbrojtëse dhe kapaciteteve të shtyllës evropiane brenda NATO-s do të përbënte nivel të papranueshëm rreziqesh.

Është e ditur se nuk ka kohë paralajmërimi, si dhe nuk ka kohë për përgatitje.

Karakterit i Luftës Ruso-Ukrainase demonstroi një kërkesë të madhe për municione dhe kapacitete industriale për t'i dorëzuar ato në kohën e duhur. Megjithatë, furnizimet me material ushtarak në Perëndim janë shumë të kufizuara dhe kërkesat e konfliktit me intensitet të lartë kështu tejkalojnë kapacitetin prodhues të industrisë së sotme. Sipas disa burimeve, në vjeshtën e vitit 2022 rusët qëlluan rreth 20 000 fishekë artilerie në ditë, ndërsa Ukraina menaxhoi rreth 7000. Gjithashtu, Shtetet e Bashkuara kishin dorëzuar mbi 8 000 sisteme antitank në Ukrainë deri në shtator 2022, sasi e cila është më shumë se sa arriti të prodhonte industria e tyre në shtatë vjet. Prandaj në rast të konfliktit të armatosur në shkallë të gjerë, industria duhet të jetë në gjendje të kalojë në prodhimin e luftës dhe të ofrojë mbështetje të mjaftueshme ndaj përpjekjeve të Forcave të Armatosura. Gjithashtu është e nevojshme të rindërtohen aftësitë e krijuara në mbrojtjen e territorit. Këto përfshijnë forcimin civil dhe mbrojtjen anti-ajrore, qëndrueshmërinë e infrastrukturës kritike dhe sigurimin e kapaciteteve të sistemit shëndetësor. Fushata e bombardimeve ruse kundër pjesës së pasme të Ukrainës ka demonstruar sa kritike është mbrojtja ajrore për elasticitetin e të gjithë sistemit. Thelbësore është gjithashtu gatishmëria dhe disponueshmëria e rezervave të cilat zhvillohen ekskluzivisht në baza vullnetare.

Në rast konflikti, sipas nenit 5 të Traktatit të Atlantikut të Veriut, një pjesë e ushtrisë të vendeve të NATO-s do të dislokohet jashtë vendit në nivel mjedisi ndërkombëtar sepse përpjekjet e përbashkëta do të ishin të nevojshme për një luftë moderne në shkallë të gjerë në krahun lindor të Aleancës. Kështu, ndërveprueshmëria mbetet si qëllimi kryesor i dëshiruar në zhvillimin e Forcave të Armatosura.

Siç u përmend më lart, konflikti i ardhshëm mund të jetë ai ku Forcat e Armatosura duhet të përdorin asete të armëve nga gjenerata të ndryshme ose nga ofrues të ndryshëm dhe për këtë arsye është e nevojshme të ndërtohet një sistem integrimi duke lidhur të gjitha ato aftësi nën përpjekje të përbashkët.

Përshtati: MIMOZA GOLIKJA

Sekretari i Përgjithshëm i NATO-s, Jens Stoltenberg, vizitoi Shtetet e Bashkuara të Amerikës nga 27 janari deri më 1 shkurt 2024. Në Uashington DC, më 29 janar Sekretari i Përgjithshëm zhvilloi takime dypalëshe me zyrtarë të lartë, si Sekretarin e Shtetit, Antony Blinken, Sekretarin e Mbrojtjes, Lloyd J. Austin III, si dhe Këshilltarin e Sigurisë Kombëtare të SHBA-së, Jake Sullivan.

Më 30 janar, Stoltenberg u takua me Kryetarin e Dhomës së Përfaqësuesve, Mike Johnson, udhëheqësin demokrat të Dhomës, Hakeem Jeffries, udhëheqësin republikan të Senatit, Mitch McConnell, si dhe me përfaqësues dhe senatorë të tjerë demokratë dhe republikanë. Më 31 janar, Sekretari i Përgjithshëm mbajti një fjalim në Fondacionin “Heritage”. Si pjesë e vizitës së tij në SHBA, Sekretari i Përgjithshëm udhëtoi në Troy, Alabama ku vizitoi objektin e kontrollit të raketave dhe zjarrit të “Lockheed Martin”. Kurse më 1 shkurt, Stoltenberg ishte në Tampa, Florida, ku vizitoi selinë e Komandës së Operacioneve Speciale të SHBA-së, vizitë me të cilën mbylli udhëtimin e tij në SHBA.

Ndihma për Ukrainën është “një investim në sigurinë tonë”
Ndërsa ishte në SHBA për të diskutuar mbajtjen e mbështetjes së fortë për Ukrainën dhe përgatitjet për Samitin e 75-vjetorit të NATO-s, në Uashington DC, Sekretari i Përgjithshëm i NATO-s, në një fjalim publik përpara takimit dypalësh, me Sekretarin e Mbrojtjes Lloyd J. Austin III, nënvizoi se mbështetja e aleatëve po ndihmon Ukrainën të mbrohet kundër agresionit brutal të Rusisë dhe se ndihma për Ukrainën nuk është bamirësi, por një investim në sigurinë tonë, prandaj “mirëpret udhëheqjen e Sekretarit Austin dhe Presidentit Biden për të siguruar që mbështetja e SHBA-së të vazhdojë”.

Sekretari i Përgjithshëm vuri në dukje se aleatët janë të vendosur të ndërmarrin hapa të mëtejshëm për të forcuar NATO-n, përfshirë më shumë shpenzime për mbrojtjen, ku ai nënvizoi se aleatët evropianë dhe Kanadaja po rriten dhe kanë investuar 450 miliardë dollarë amerikanë shtesë për mbrojtjen.

Në deklaratat e tyre Sekretari i Përgjithshëm i NATO-s, Jens Stoltenberg dhe Sekretari amerikan i Mbrojtjes, Lloyd J. Austin dënuan sulmin dhe shprehën dhimbjen për vdekjen e tre trupave amerikane në Jordani si dhe për trupat e tjera që u plagosën. “Presidenti dhe unë nuk do të tolerojmë sulmin ndaj forcave amerikane dhe do të ndërmarrim të gjitha veprimet e nevojshme për të mbrojtur SHBA-në dhe trupat tona”, - tha Sekretari Austin. Ai falënderoi Sekretarin e Përgjithshëm për udhëheqjen dhe drejtimin e Aleancës në këtë kohë shumë sfiduese, për të mbajtur NATO-n, të bashkuar dhe të vendosur përmes kërcënimit më serioz për sigurinë transatlantike që nga fundi i Luftës së Ftohtë. “Gjatë gati dy viteve që nga pushtimi i paprovokuar i Ukrainës nga Putini, NATO është bërë më e fortë dhe më e bashkuar se kurrë”, - tha ai, duke theksuar anëtarësimin e Finlandës në Aleancë si dhe të Suedisë së shpejti.

Sekretar amerikan i Mbrojtjes tha se parandalimi dhe mbrojtja do të jenë gjithmonë detyra numër një për NATO-n. “Ne kemi bërë përparim të shkëlqyer në zbatimin e vendimeve që liderët tanë morën në Samitin e Vilnius. Me planet tona të miratuara rajonale, ne po sigurojmë një parandalim të shumë domeneve në mbarë teatrin. Nëse ndonjë kundërshtar sfidon atë pengesë, Aleanca është e gatshme të luftojë dhe të fitojë”, - tha ai. “Kjo është jetike në mënyrë që ne të mund të vazhdojmë të mbështesim Ukrainën dhe të plotësojmë rezervat tona të armëve dhe municioneve”.

Teksa shprehu ngushëllimet për trupat amerikane të vrarë dhe të plagosur në Jordani, Sekretari i Përgjithshëm tha se “kjo tregon edhe një herë rrezikun ndaj të cilit janë të ekspozuar ushtarakët kur mbrojnë vlerat tona dhe marrin pjesë në misionet dhe operacione ku ne mbrojmë lirinë dhe vlerat në të cilat të gjithë besojmë. Ai tha se ndërsa lufta e agresionit të Rusisë kundër Ukrainës po i afrohet kufirit dyvjeçar, situata në fushën e betejës është sfiduese, por aleatët e NATO-s po i ofrojnë mbështetje të paprecedentë Ukrainës. “Është e rëndësishme që ne të vazhdojmë ta bëjmë këtë. Mbështetja jonë për Ukrainën nuk është bamirësi, është një investim në sigurinë tonë, sepse bota do të bëhet më e rrezikshme nëse presidenti Putin fiton në Ukrainë”. Stoltenberg tha gjithashtu se “po të shikohet nga afër në Kinë dhe Pekin, e bën edhe më të rëndësishme që ne të vazhdojmë të mbështesim Ukrainën. Prandaj, mirëpres gjithashtu udhëheqjen tuaj dhe të Presidentit Biden për të siguruar që ne do të vazhdojmë të mbështesim Ukrainën. Jo se Kina është një kundërshtar por se Kina po kryen një ngritje të madhe ushtarake, duke u rreshtuar gjithnjë e më shumë me Rusinë dhe duke ngacmuar fqinjët e saj, jo më pak Tajvanin, dhe e gjithë kjo ndikon në sigurinë tonë. Pra, kur përballemi me një botë më të rrezikshme, duhet të investojmë më shumë në siguri. Fakti që të gjithë aleatët e Evropës dhe Kanadaja kanë rritur shpenzimet e mbrojtjes, si dhe kanë shtuar 450 miliardë dollarë shtesë për mbrojtjen tregon se ne marrin seriozisht situatën aktuale të sigurisë dhe mbrojtjes”.

Mbështetja e Ukrainës u shërben interesave të SHBA-së
Në konferencën e përbashkët për shtyp me Sekretarin e Shtetit, Antony Blinken, Sekretari i Përgjithshëm Stoltenberg përgëzoi Presidentin Biden dhe Sekretarin Blinken për angazhimin e tyre të qartë për të mbështetur mbështetjen e SHBA-së. “Një fitore ruse do të trimëronte Iranin, Korenë e Veriut dhe Kinën. Kjo ka rëndësi për sigurinë e Evropës dhe ka rëndësi për sigurinë e Amerikës. Pra, mbështetja e Ukrainës i shërben interesave të SHBA-së”, - tha Stoltenberg. Sekretari i Përgjithshëm theksoi se për një pjesë të vogël të shpenzimeve vjetore të mbrojtjes, Shtetet e Bashkuara kanë ndihmuar Ukrainën të shkatërrojë një pjesë të madhe të kapacitetit luftarak të Rusisë, pa vënë në rrezik asnjë ushtar amerikan. Ai falënderoi gjithashtu Sekretarin Blinken për angazhimin e tij personal ndaj NATO-s.

Duke pasur parasysh rreziqet me të cilat përballemi, si dhe sulmin me dron në Jordani, Sekretari amerikan i Shtetit, Antony Blinken tha se Irani vazhdon të destabilizojë rajonin dhe se ai është përgjegjës për mbështetjen e terroristëve që sulmojnë anijet amerikane në Detin e

Jens Stoltenberg vizitë në SHBA: Përmes NATO-s, SHBA ka më shumë miq dhe aleatë se çdo fuqi tjetër

Kuq. “Sjellja e Teheranit na kujton se si duket një botë pa rregulla: E paparashikueshme dhe e rrezikshme. Një botë ku siguria jonë bëhet më e shtrënjtë”.

Teksa theksoi se Lufta brutale e Rusisë kundër Ukrainës po i afrohet kufirit dyvjeçar, Stoltenberg tha se një fitore ruse do të trimëronte Iranin, Korenë e Veriut dhe Kinën. “Kjo ka rëndësi për sigurinë e Evropës dhe kjo ka rëndësi për sigurinë e Amerikës. Pra, mbështetja e Ukrainës u shërben interesave të SHBA-së”, - tha Shefi i NATO-s. Për një pjesë të vogël të shpenzimeve vjetore të mbrojtjes, Shtetet e Bashkuara kanë ndihmuar Ukrainën të shkatërrojë një pjesë të madhe të kapacitetit luftarak të Rusisë. Pa vënë në rrezik asnjë ushtar amerikan. “Unë mirëpres angazhimin e qartë nga Presidenti Biden dhe ju, për të mbështetur mbështetjen e SHBA për Ukrainën dhe për të punuar me Kongresin për ta arritur këtë. Aleatët e tjerë po rriten gjithashtu. Në fakt, ajo që ofrojnë aleatët evropianë të NATO-s dhe Kanadaja, në aspektin e ndihmës ushtarake, financiare dhe humanitare, në fakt tejkalon atë që ofron SHBA. Pra me të vërtetë përpjekje e përbashkët nga të dyja anët e Atlantikut”.

Stoltenberg tha se ka besim se të gjithë aleatët e NATO-s do të vazhdojnë të japin mbështetjen. “Mbështetja e Ukrainës nuk është bamirësi. Është një investim në sigurinë tonë. Presidenti Putin e filloi këtë luftë dhe ai mund ta përfundojë atë sot nëse ndalonte së sulmuari fqinjët. Lufta gjithashtu mund të përfundojë nëse Ukraina ndalonte së mbrojturi veten, Por kjo nuk do të thotë paqe do të thotë pushtim rus. Dhe pushtimi nuk është paqe”. Një paqe e drejtë do të kërkojë që presidenti Putin të kuptojë se nuk do të arrijë atë që dëshiron në fushën e betejës. Moskë duhet të pranojë një zgjidhje të negociuar, ku Ukraina mbizotëron si një komb sovran dhe i pavarur. Ajo që ndodh rreth tryezës së bisedimeve është e lidhur pazgjidhshmërisht me situatën në fushën e betejës. “Pra, nëse duam një paqe të qëndrueshme dhe të drejtë, ne duhet t'i ofrojmë Ukrainës më shumë armë dhe municione. Armët në Ukrainë është rruga drejt paqes”.

Përmes NATO-s SHBA ka më shumë miq dhe aleatë se çdo fuqi tjetër

Gjatë takimit me Kryetarin e Dhomës së Përfaqësuesve të SHBA-ve, Mike Johnson dhe anëtarë të tjerë të udhëheqjes së Kongresit në Uashington DC, më 30 janar, Sekretari i Përgjithshëm theksoi se një NATO e fortë është në interesin strategjik të Shteteve të Bashkuara dhe se përmes NATO-s, SHBA ka më shumë miq dhe aleatë se çdo fuqi tjetër. Ai më tej vuri në dukje rëndësinë e mbajtjes së NATO-s të fortë, përmes rritjes së investimeve në mbrojtje. Stoltenberg përgëzoi SHBA-në për mbështetjen e saj ndaj Ukrainës dhe theksoi se kjo mbështetje mbetet vendimtare për mbijetesën e Ukrainës dhe stabilitetin e Evropës.

Stoltenberg u takua me udhëheqësin e pakicës në Dhomën e Përfaqësuesve Hakeem Jeffries dhe mori pjesë në një diskutim të fokusuar në Ukrainë me një numër përfaqësues republikanë. Ai u takua gjithashtu me bashkëkryetarët e Asamblesë Parlamentare të NATO-s dhe udhëheqjen e Komitetit të Punëve të Jashtme të Dhomës së Përfaqësuesve të SHBA-së.

Një ditë më pas, më 31 janar, Sekretari i Përgjithshëm, mbajti një fjalim në Fondacionin “Heritage” në Uashington D.C. Ai theksoi se në një botë me kërcënime sigurie në rritje, aleatët e NATO-s duhet të sigurojnë parandalim të fortë, të përgatiten për konkurrencë të qëndrueshme me Kinën dhe të investojnë në shumë më mbrojtje.

Stoltenberg nënvizoi se: “NATO ka zbatuar mbrojtjen kolektive më të fuqishme që nga Lufta e Ftohtë, me më shumë forca në gatishmëri më të lartë dhe më shumë aftësi për të mbrojtur qytetarët dhe territorin aleat, jo për të nisur luftëra, por për t'i parandaluar ato”. Për mbështetjen ndaj Ukrainës, Sekretari i Përgjithshëm theksoi, se aleatët duhet të mbeten vendimtarë dhe të fortë. “Ukraina duhet të mbizotërojë, dhe mundet, por ka nevojë për ndihmën tonë të vazhdueshme”. Sekretari i Përgjithshëm paralajmëroi se, “nëse

nuk mund ta ndalim ciklin e agresionit të Rusisë në Evropë, të tjerët do të mësojnë mësimin se përdorimi i forcës kundër interesave të Amerikës funksionon”.

Në lidhje me Kinën, Sekretari i Përgjithshëm nënvizoi rëndësinë e eliminimit të varësisë së dëmshme nga lëndët e para dhe produktet kritike të Kinës. Duke tërhequr paralelin me mbështetjen evropiane në naftën dhe gazin rus, Stoltenberg shtoi se varësia na bën të pambrojtur. Sekretari i Përgjithshëm përsëriti gjithashtu se përmes NATO-s, SHBA ka mbështetjen e 31 aleatëve dhe një rrjeti të gjerë partnerësh. Aleanca po punon më ngushtë me partnerët për t'i bërë forcat kombëtare më të ndërveprueshme dhe për të rritur bashkëpunimin për çështje me interes të përbashkët, duke përfshirë Kinën.

Së fundi, Jens Stoltenberg vuri në dukje rëndësinë e rritjes së investimeve në mbrojtje për të mbajtur të fortë Aleancën. Sekretari i Përgjithshëm mirëpriti rritjen e shpenzimeve nga të gjithë aleatët, duke shtuar 450 miliardë dollarë shtesë. Aleatët kohët e fundit kanë rënë dakord të blejnë armë në vlerë 120 miliardë dollarë nga kompanitë e mbrojtjes amerikane. “Ajo që blejnë aleatët i mban të fortë bizneset amerikane. Pra, NATO është një marrëveshje e mirë për Shtetet e Bashkuara”, - tha Stoltenberg. Sekretari i Përgjithshëm nënvizoi se Samiti i Uashingtonit në korrik do të jetë një mundësi për të dërguar një mesazh të fuqishëm uniteti dhe vendosmëri në këtë shekull sfidues.

NATO forcon bazën industriale të mbrojtjes
Duke folur në objektin e “Lockheed Martin” në Troy, Alabama, më 31 janar, Sekretari i Përgjithshëm Jens Stoltenberg theksoi rolin vendimtar të NATO-s në krijimin e një tregu të gjerë për shitjet dhe prodhimin e mbrojtjes. Ai vuri në dukje se vetëm gjatë dy viteve të fundit, aleatët e NATO-s kanë rënë dakord të blejnë armë në vlerë 120 miliardë dollarë nga kompanitë e mbrojtjes amerikane. Stoltenberg nënvizoi se populli ukrainas po e mbron vendin e tij me guxim dhe vendosmëri, por në mënyrë thelbësore edhe me armë dhe municione të ofruara nga aleatët e NATO-s, jo më pak me raketat antitank “Javelin” të bëra pikërisht këtu në kontenë Pike”.

Sekretari i Përgjithshëm Stoltenberg tha se: “Ajo që prodhoni këtu, ajo që bëni këtu çdo ditë, po e bën NATO-n më të fortë dhe ne të gjithëve më të mbrojtur dhe më të sigurt. Kështu ka qenë gjithmonë, por është edhe më shumë tani me një luftë të plotë që po zhvillohet në Evropë, një luftë agresioni të nisur nga Presidenti Putin dhe Rusia dhe ku armët e prodhuara nga “Lockheed Martin” kanë bërë një ndryshim të madh në fushën e betejës”.

“Sapo pashë se si prodhohen “Javelins” dhe kjo ishte e rëndësishme për mua. Por është e rëndësishme që të kuptoni plotësisht se sa të rëndësishme ishin ato raketa, veçanërisht në fillim të luftës, sepse kur filloi pushtimi i Ukrainës në shkurt të vitit 2022, shumica e ekspertëve kishin frikë dhe besonin se Rusia do të merrte kontrollin mbi Kievin, kryeqytetin e Ukrainës dhe pjesa tjetër e Ukrainës brenda ditëve ose javëve. Kjo nuk ndodhi. Ukrainasit ishin në gjendje të zmbropsnin pushtuesit rusë, sepse ata kishin “Javelins” dhe ato luajtën një rol kritik në ato javët e para të luftës. Armët, HIMARS, interceptorët, “Javelins” dhe sisteme të tjera armësh të prodhuara nga ju këtu dhe gjithashtu në vende të tjera në kompaninë “Lockheed Martin”, vazhdojnë të bëjnë një ndryshim të madh”, - tha Stoltenberg.

“Edhe pse Ukraina është larg, - tha Stoltenberg, - ka një lidhje shumë të ngushtë, pasi ajo që ju bëni këtu bën një ndryshim atje çdo ditë”. Ai shprehu mirënjohje në emër të NATO-s, në emër të të gjithë aleatëve, si dhe burrave dhe grave të guximshme me uniformë në Ukrainë. “Emri ‘Lockheed Martin’ është sinonim i inovacionit dhe shkëlqimit teknik. Për dekada, ju keni ndihmuar forcat amerikane dhe të NATO-s të ruajnë avantazhin e tyre teknologjik, jetësor për lirinë dhe sigurinë tonë”, - tha stoltenberg. “Unë vij këtu me një mesazh të thjeshtë, në emër të një miliardë njerëzve në vendet aleate të NATO-s në Evropë dhe Amerikën e Veriut. Faleminderit për gjithçka që bëni!”, - tha Shefi i NATO-s.

Premtimi dhe rreziku i inteligjencës artificiale

Inteligjenca artificiale gjeneruese është gati të lëshojë një valë kreativiteti dhe produktiviteti, por shtrën pyetje të rëndësishme për njerëzimin...

Imagjinoni një botë ku makinat janë artistë, tregimtarë apo edhe ekonomistë që prodhojnë përmbajtje që imiton inteligjencën njerëzore. Alan Turing, shkencëtari pionier i kompjuterëve, parashikoi për herë të parë mundësinë e makinerive që të arrinin nivele të tilla zotërimi në një punim të vitit 1950. Me ChatGPT dhe mjete të tjera të ashtuquajtura gjeneruese të inteligjencës artificiale, parashikimi i tij për një “lojë imituese” është tani realitet. Ndihet sikur jemi katapultuar në një univers dikur të rezervuar për fantashkencë. Por çfarë është saktësisht AI-ja gjeneruese?

GenAI përfaqëson përparimin më mbresëlënës në teknologjitë e mësimi të makinerive deri më tani. Ai shënon një hap të rëndësishëm në aftësinë e AI-së për të kuptuar dhe ndërvepruar me modele komplekse të të dhënave dhe është i gatshëm të lëshojë një valë të re kreativiteti dhe produktiviteti. Por ngre gjithashtu pyetje të rëndësishme për njerëzimin. Pikat kryesore të inovacionit shënuan rrugën drejt sofistikimit të saj aktual.

Në vitet 1960, një program i quajtur ELIZA i impresionoi shkencëtarët me aftësinë e tij për të gjeneruar përgjigje të ngjashme me njerëzit. Ishte bazë dhe operohej sipas rregullave të përcaktuara, por ishte pararendësi i asaj që ne tani e njohim si “chatbots”. Dy dekada më vonë, u shfaqën rrjetet nervore artificiale. Këto rrjete, të frymëzuara nga truri i njeriut, i dhanë makinave aftësi të reja, si të kuptuarit e nuancave të gjuhës dhe njohjen e imazheve. Por një grup i kufizuar të dhënash për trajnim dhe fuqia e pamjaftueshme informatike penguan përparimin real. Çuditërisht, këto burime të dyfishta vazhduan të dyfishoheshin çdo vit, duke vendosur skenën për valën e tretë të AI-së në vitet 2000: të mësuarit e thellë.

Të mësuarit e thellë

Me risitë si “Google Translate”, asistentët dixhitalë si “Alexa” dhe “Siri”, dhe shfaqja e makinave vetë-drejtuese, makinat filluan të kuptojnë dhe të ndërveprojnë me botën. Megjithatë, për gjithë këtë përparim, një pjesë e enigmës ende mungonte. Makineritë mund të ndihmonin dhe parashikonin, por ato nuk mund të kuptonin vërtet ndërlikimet e bisedës njerëzore dhe ishin të dobëta në gjenerimin e përmbajtjeve të ngjashme me njerëzit. Më pas, në vitin 2014, rrjetet kundërshtare gjeneruese (GANs) shfrytëzuan aftësinë e dy rrjeteve nervore konkurruese për të mprehur vazhdimisht aftësitë e njëri-tjetrit. “Gjeneratori” krijoi të dhëna imituese, tekst ose imazhe, ndërsa “diskriminuesi” u përpoq të bënte dallimin midis përmbajtjes reale dhe asaj të simuluar. Ky konkurs me rrjet të dyfishtë revolucionarizoi mënyrën se si AI kuptoi dhe përsëriti modelat komplekse.

Pjesa e fundit e enigmës mbërriti në vitin 2017 me një moto novatore, “Vëmendja është gjithçka që ju nevojitet”. Duke e mësuar AI-në që t’u kushtonte vëmendje pjesëve përkatëse të hyrjes, papritur u duk se makina filloi ta përthithte atë - të kuptonte thelbin e hyrjes. Kjo AI gjeneruese prodhoi përmbajtje të frikshme të ngjashme me njeriun, të paktën në laboratorë.

Së bashku, GAN-et dhe mekanizmat e vëmendjes, të mbështetur nga informacioni dhe fuqia kompjuterike gjithnjë në rritje, vendosin skenën për ChatGPT- chatbot-in më mahnitës që ka ekzistuar ndonjëherë. Ai u lançua nga “OpenAI” në nëntor 2022 dhe firmat e tjera të teknologjisë së madhe ndoqën shpejt me chatbot-et e tyre GenAI.

Ekonomia dhe financa

AI-ja nuk është, sigurisht, një koncept i ri në ekonomi dhe financë. Inteligenca artificiale tradicionale (analitika e avancuar, mësimi i makinerive, mësimi i thellë parashikues) ka qenë duke mposhtur numrat, duke vlerësuar tendencat e tregut dhe duke personalizuar produktet financiare për një kohë të gjatë. Ajo që e veçon GenAI-në, është aftësia e tij për të gërmuar më thellë dhe interpretuar të dhënat komplekse në një mënyrë më kreative. Duke zbërthyer marrëdhëniet e ndërlikuara midis treguesve ekonomikë ose variablaive financiarë, ai nxjerr në pah jo vetëm parashikime, por skenarë alternativë, diagrame të hollësishme dhe madje edhe copa kodi që mund të ndryshojnë ndjeshëm mënyrën se si funksionon sektori.

Evolucioni nga AI-ja tradicionale në atë gjeneruese ka futur një epokë të re mundësish në sferën publike dhe private. Qeveritë kanë filluar të përdorin këto mjete më të zgjuara për të përmirësuar shërbimet e qytetarëve dhe për të kapërcyer mungesat e fuqisë punëtore. Bankat qendrore po marrin parasysh, duke parë në GenAI-në, një kapacitet të zgjeruar për të analizuar sasi të mëdha të të dhënave bankare për të përmirësuar parashikimet ekonomike dhe për të monitoruar më mirë rreziqet, duke përfshirë mashtrimin.

Firmat e investimeve po i drejtohen GenAI-së për të zbuluar ndryshime delikate në çmimet e aksioneve dhe ndjeshmërinë e tregut, duke marrë nga një grup më i madh njohurish për të propozuar opsione më kreative, duke hapur rrugën për strategji investimi potencialisht më fitimprurëse. Ndërkohë, kompanitë e sigurimeve po eksplorojnë se si modelat gjeneruese mund të krijojnë politika të personalizuar që përputhen më afër me nevojat dhe preferencat individuale.

Krijimet GenAI mund të jenë aq bindëse sa të krijojnë një ndjenjë të rreme të realitetit.

Kjo ka potencialin të përhapë dezinformata, të nxisë panik dhe madje të destabilizojë sistemet ekonomike ose financiare.

GenAI po evoluon me një ritëm marramendës, duke shtyrë kufijtë e aftësive të AI-së në ekonomi dhe financë dhe duke prezantuar zgjidhje të reja për sfidat e vjetra. Disa njerëz janë skeptikë. Ata thonë se, si një papagall stokastik, AI-ja mund të krijojë fakte të pakuptimta dhe të pavërteta, një fenomen i quajtur “halucinacion” dhe nuk e di vërtet kuptimin pas fjalëve. Njohuritë e “ChatGPT-së”, theksojnë ata, janë të kufizuara, mundësisht në datën e fundit të trajnimit. Por duke pasur parasysh ritmin befasues të inovacionit, për sa kohë do të mbeten të rëndësishme këto argumente?

Megjithatë, ekzaltimi fillestar që rrethon GenAI-në i ka lënë vendin shqetësimeve në rritje dhe të vërtetë. Sfidat tradicionale të lidhura me AI-në, të tilla si amplifikimi i paragjykitimeve ekzistuese në të dhënat e trajnimit, ose mungesa e transparencës së vendimeve, kanë marrë një urgjencë të përtërirë. Kanë lindur edhe shqetësime të reja.

AI-ja e armatosur

Një rrezik veçanërisht alarmues është aftësia e jashtëzakonshme e GenAI-së për të treguar histori që rezonojnë me besimet dhe pikëpamjet paraekzistuese të individëve, duke përforcuar potencialisht dhomat e jehonës dhe kaponet ideologjike. Aktorët keqdashës mund ta përdorin këtë aftësi jo vetëm përmes fjalës së shkruar, por edhe në rrugë të tjera si p.sh. në mars 2022, ku u shfaq një video e krijuar nga AI-ja, që supozohet të tregojë presidentin ukrainas Volodymyr Zelenskyy, duke u dorëzuar te forcat ruse. Incidente të tilla tregojnë se si GenAI-ja mund të përdoret për të manipuluar politikën, tregjet dhe opinionin publik.

Pavarësisht nëse është një histori e fabrikuar, imazh i përpunuar ose video sintetike, krijimet

e GenAI-së mund të jenë aq bindëse sa të krijojnë një ndjenjë të rreme të realitetit. Kjo ka potencialin të përhapë dezinformata, të nxisë panik dhe madje të destabilizojë sistemet ekonomike apo financiare me efikasitet dhe intensitet të paparë. Mund të mos jetë gjithmonë e qëllimshme: makinat mund të përhapin dezinformata pa dashje si rezultat i halucinacioneve.

Kërcënimi i AI-së nuk është i kufizuar në manipulim. Zhvendosja e vendeve të punës është një tjetër shqetësim ndërsa GenAI-ja vazhdon të përparojë, duke automatizuar potencialisht detyrat që kryeshin më parë nga njerëzit, duke çuar në shumë humbje të vendeve të punës dhe duke kërkuar strategji për punësim dhe rikualifikim.

Në fillim të këtij viti, ekspertët kryesorë të AI-së, duke përfshirë krijuesin e ChatGPT-së, nënshkruan një letër duke paralajmëruar se “zbutja e rrezikut të zhdukjes nga AI-ja duhet të jetë një prioritet global krahas rreziqeve të tjera në shkallë shoqërore si pandemitë dhe lufta bërthamore”. Ata po i bënin jehonë shqetësimeve të shprehura dekada më parë nga Turing, i cili paralajmëroi se “ekziston një rrezik që makinat përfundimisht të marrin kontrollin e jetës sonë”.

Ne qëndrojmë në një udhëkryq të teknologjisë dhe etikës. GenAI-ja, me premtimin e tij të gjerë dhe pyetjet e thella ekzistenciale, nuk mund të jetë i pa shpikur. Ndërsa shfrytëzojmë fuqinë e tij transformuese, është e domosdoshme të kujtojmë këshillën e qëndrueshme të Turing. GenAI-ja është një ndryshim monumental që kërkon mbikëqyrje vigjilente, korniza të reja rregullatore dhe një angazhim të palëkundur ndaj inovacioneve etike, transparente dhe të kontrollueshme që harmonizohen me vlerat njerëzore.

Pesë fakte shokuese rreth financave të klimës

Një analizë e re e thelluar zbulon se më pak se një e treta e angazhimeve të donatorëve në fakt janë shpërndarë për projektet klimatike.

Padrejtësitë e ndryshimeve klimatike janë të njohura dhe ndihen më fort në Afrikë. Kontinenti është përgjegjës për vetëm 4% të emetimeve globale të karbonit, por përjeton disa nga ndikimet më të këqija të krizës. Ndryshimet klimatike bënë thatësirën historike në Afrikën Lindore, e cila la 20 milionë njerëz të uritur, 100 herë më shumë gjasa. Ajo bëri dëmin shkatërrues të shkaktuar nga stuhia “Daniel”, e cila vrau mijëra në Libi vitin e kaluar, 50 herë më shumë gjasa. Afrika është shtëpia e 14 nga 20 vendet më të cenueshme të klimës në botë.

Për të korrigjuar këtë padrejtësi, vendet e industrializuara – historikisht emetuesit më të mëdhenj të karbonit në botë – kanë rënë dakord të ndihmojnë vendet në zhvillim të financojnë projektet e tyre klimatike. Marrëveshja historike e Parisit e 2015-ës pranoi parimet e “barazisë” dhe “përgjegjësi të përbashkëta por të diferencuara” në trajtimin e ndryshimeve klimatike.

Të paktën kjo është teoria. Premtimet financiare të vendeve të pasura deri më sot mbulojnë një pjesë të vogël të shumave të nevojshme. 700 milionë dollarët e premtuara për Fondin e ri të Humbjeve dhe Dëmtimeve në bisedimet për klimën COP28, për shembull, u festuan në mënyrë të kuptueshme, por përbëjnë më pak se 0.2% të 400 miliardë dollarëve/vit të nevojshëm për të kompensuar dëmet e pakthyeshme të shkaktuara nga ndryshimet klimatike.

Për të shtuar fyerjen ndaj lëndimit, vendet me të ardhura të larta e bëjnë tepër të vështirë të gjurmohen se sa para po kontribuojnë në të vërtetë dhe ku po shpenzohen. Raportimi i financave të klimës është një rrëmujë: është konfuze, e ngadaltë dhe e pasaktë. Jemi në luftën e jetës sonë dhe askush nuk po i kontrollon dhe i publikon në mënyrë adekuate faturat.

Kjo është arsyeja pse kolegët e mi dhe unë në fushatën ONE kaluam muaj të tërë duke pastruar dhe analizuar të dhënat e financave të klimës dhe lançuan skedarët e financimit të klimës. Ato zbulojnë në detaje të paprecedentë se sa qeveritë dhe institucionet ndërkombëtare po shpenzojnë për të mbështetur vendet e cenueshme nga klima.

Këtu janë pesë fakte të çmendura që zbuluam

1) Askush nuk e di se sa financa për klimën po jepen

Në këtë epokë informacioni dhe çdo gjëje të dixhitalizuar, është befasuese (dhe tragjike) që na mungon kontabiliteti i saktë publik i financave ndërkombëtare të klimës. Kjo është pjesërisht sepse nuk ka rregulla, udhëzime ose përkufizime të standardizuara të raportimit që zbatohen për të gjithë donatorët. Në vend të kësaj, vendet me të ardhura të larta dhe institucionet financiare ndërkombëtare vendosin vetë se çfarë është dhe çfarë nuk është financimi i klimës. Varësisht se kush numëron, mund të merrni numra drastikisht të ndryshëm.

Për shembull, të dhënat e raportuara në Organizatën për Bashkëpunim dhe Zhvillim Ekonomik (OECD), e cila gjurmon dhe raporton flukset zyrtare si ndihma, përdor një qasje që numëron projektet që kanë ndonjë komponent klimatik – pavarësisht se sa i vogël – si financimi 100% i klimës.

Të dhënat e raportuara në Konventën Kuadër të OKB-së për Ndryshimet Klimatike (UNFCCC) - organi zyrtar i ngarkuar me mbledhjen e të dhënave - synojnë të reduktojnë mbi numërimin. Por, metodologjitë e raportimit të donatorëve ndryshojnë ndjeshëm. Disa ofrues bëjnë atë që mund të prisni - d.m.th., llogarisin pjesën aktuale të klimës së një projekti dhe raportojnë ato shifra. Por shumica përdorin shkurtore të thjeshta që mund të çojnë në mbi numërim të konsiderueshëm.

Për projektet, fokusi kryesor i të cilave është klima, shumica e donatorëve i raportojnë ato si financim 100% për klimën. Për projektet me fokus të pjesshëm klimatik, shumica e donatorëve kanë një përqindje të caktuar fikse të cilën e aplikojnë për të llogaritur se sa duhet të llogariten si shpenzime klimatike. Përqindja fikse më e zakonshme është 40%, e ndjekur nga 50%, e ndjekur nga 100%. Kjo do të thotë se nëse një projekt ka vetëm një fokus të vogël në klimën, 40% e projektit total - ose edhe 100% në disa raste - mund të llogaritet si financim klimatik.

Këto vendime mund të ndikojnë ndjeshëm në shifrat e financimit të klimës. Për ta ilustruar, ne morëm 22 projekte të zgjedhura rastësisht të raportuara në UNFCCC nga vendi A, i cili vlerësoi rast pas rasti kontributin e tyre në financimin e klimës. Ne aplikua dy metodologji të ndryshme për ato projekte: për të parën, numëruam 100% të projekteve të shënuara

“kryesor” dhe 40% të projekteve të shënuara “të rëndësishme”; për të dytën, ne numëruam 85% të projekteve të shënuara “kryesore” dhe 50% të projekteve të shënuara “të rëndësishme”. Për të njëjtat projekte, vendet që përdorin këto metodologji do të kishin raportuar një të tretën më pak dhe një të pestën më pak se vendi A. Nëse do të raportohesh në OECD, ndërkohë, totali do të fryhej me 50%.

2) Vendet e pasura po ofrojnë shumë më pak sesa pretendojnë

Analiza jonë zbulon se pretendimet e ofruesve të financimit të klimës janë shumë të mbivlerësuara. Gati gjysma e angazhimeve për financimin e klimës të numëruara nga OECD nuk raportohen kurrë si të disbursuara. Këto zotime ose nuk janë përmbushur kurrë (d.m.th. premtimet e thyera) ose mungojnë të dhënat kryesore (d.m.th. kontabiliteti i dobët).

Ne zbuluam se midis 2013 dhe 2021, 228 miliardë dollarë në angazhimet për financimin e klimës nuk ishin disbursuar. Për 69 miliardë dollarë shtesë në projekte, ne nuk mundëm të gjenim as të dhëna për disbursimet, duke e bërë të pamundur vlerësimin e progresit. Kjo arrin në 297 miliardë dollarë në mes të 2013 dhe 2021.

3) “Financimi i klimës” po përdoret për ndërtimin e termocentraleve me qymyr

Mungesa e rregullave të standardizuara të raportimit mundëson të gjitha llojet e kontabilitetit krijues. Japonia e ka llogaritur financimin e termocentraleve me qymyr si financimin e klimës. Si Japonia ashtu edhe SHBA-ja kanë përdorur financimin e klimës për të zgjeruar përdorimin e gazit natyror. Italia ka financuar një dyqan çokollate, ka pajisur policinë e saj dhe – së bashku me BE-në – i ka etiketuar përpjekjet kundër terrorizmit si financa për klimën.

Një njoftim në Mbretërinë e Bashkuar në tetor 2023 ilustron në mënyrë të përsosur absurditetin e lejimit të ofruesve të vendosin se çfarë ka rëndësi për objektivat e tyre, pa asnjë proces të standardizuar ose mbikëqyrje. Mbretëria e Bashkuar planifikon të zgjerojë përkufizimin e saj të financimit të klimës, në mënyrë që të mund të marrë kredi për sigurimin e më shumë prej saj – pa dhënë në fakt më shumë para. Kjo përfshin aplikimin e koeficientëve fiks për disa nga ndihmat e saj shumëpalëshe dhe humanitare në vend që të numërojë shpenzimet aktuale, të njëjtën metodologji të pasaktë që përdorin shumë ofrues të tjerë të klimës, e cila shpesh jep shifra të fryra.

Të mbledhura së bashku, të paktën 1 dollar në çdo 5 dollarë të angazhimeve në grupin e të dhënave të hapura të OECD midis 2013 dhe 2021 – me vlerë 115 miliardë dollarë – shpenzohet për gjëra që kanë pak ose aspak të bëjnë me klimën.

Duke marrë parasysh 228 miliardë dollarë të pashpërndara dhe 69 miliardë dollarë që mungojnë të dhënat e disbursimit, kjo do të thotë se vetëm 204 miliardë dollarë janë shpërndarë në të vërtetë për projektet klimatike midis 2013 dhe 2021. Kjo nuk është as një e treta e totalit prej 616 miliardë dollarësh që supozohet se janë angazhuar për financimin e klimës në atë periudhë.

4) Vetëm një pjesë e vogël shkon në vendet më të cenueshme nga klima

20 vendet më të rrezikuara të botës morën një total prej 1.7 miliardë dollarësh në disbursime financiare për klimën në vitin 2021.

Kjo është vetëm 6.5% e 26.1 miliardë dollarëve që u nevojiten atyre vendeve çdo vit për të trajtuar ndryshimet klimatike.

Si rezultat, vendet afrikane me para të kufizuara po detyrohen të zgjedhin midis adresimit të ndryshimeve klimatike ose investimit në prioritetet e tjera të ngutshme, si ushqimi, kujdesi dhe edukimi i njerëzve të tyre. Republika Demokratike e Kongos, për shembull, ka nevojë për 4.8 miliardë dollarë financim për klimën në vit për të zbatuar një tranzicion të energjisë së gjelbër dhe për t’u përshtatur me ndryshimet klimatike, megjithatë ka marrë vetëm 182 milionë dollarë nga ofruesit ndërkombëtarë në vitin 2021. Kjo mungesë e madhe nënkupton qeverinë e saj dhe shumë të ngjashme. ajo duhet të vendosë nëse do të nënfinancojë përpjekjet për ndryshimin e klimës ose do të shmangë mbështetjen nga prioritetet e tjera kritike si kujdesi shëndetësor, i cili, në DRC, përbënte vetëm 0.7% të PBB-së në 2020, shumë më poshtë kufirit të rekomanduar prej 5%.

5) Shumë vende me probleme borxhi paguajnë më shumë borxh sesa marrin në financimin e klimës

Nga 46 (nga 54) vende me probleme të rënda borxhi për të cilat kemi të dhëna për pagesën e borxhit, 20 (43%) kanë paguar më shumë për pagesat e borxhit ndaj huadhënësve midis 2019 dhe 2021 sesa kanë marrë në financimin e klimës. Shtatë nga këto vende janë në Afrikë.

Për t’i bërë gjërat edhe më keq, pjesa më e madhe e financimit të klimës që marrin ato vende me borxhe të mëdha është në formën e borxhit të ri. Më shumë se gjysma (58%) e të gjithë financave për klimën e disbursuar për 54 vendet me probleme të rënda borxhi midis 2019 dhe 2021 ishte në formën e kredive. Pothuajse 1 dollar në çdo 4 dollarë të financimit të klimës për ato vende ishte një hua jo-koncesionare (kredi me, ose afër, normave të tregut). Kjo rrezikon të thellojë problemet e borxhit të këtyre vendeve dhe të rrezikojë aftësinë e tyre për të përmbushur nevojat e qytetarëve të tyre dhe për të trajtuar ndryshimet klimatike.

Nuk ka nevojë të jetë në këtë mënyrë. Progresi i pabesueshëm në aftësinë tonë për të gjurmuar dhe ndarë të dhëna komplekse do të thotë që ne kemi aftësinë të gjurmojmë - me saktësi - çdo dollar që shpenzohet për klimën. Të mos bësh këtë është një zgjedhje politike. Dhe është ai që duhet të ndryshojë.

Qeveritë afrikane duhet t’i bëjnë presion qeverive donatore dhe institucioneve financiare ndërkombëtare që të bien dakord dhe të zbatojnë një sistem raportimi të fortë dhe të standardizuar. Në këtë mënyrë ata - dhe më e rëndësishmja, qytetarët e tyre - mund të dinë se sa para janë në dispozicion për të trajtuar ndryshimet klimatike dhe për të monitoruar përdorimin e tij. Kriza e klimës është shumë urgjente dhe tepër kritike për të vazhduar të lejojë financimin e klimës të ndodhë në errësirë.

Analizë nga Joe Kraus

Prof. Asoc. Dr. BERNARD ZOTAJ

Vendlindja e komisarit

Fshati Qestorat ndodhet në njësinë administrative Lunxhëri, Bashkia Gjirokastrë. Qestorati ka qenë një fshat i zhvilluar. Këtu ndaloi poeti anglez, Lord Bajron, në një vizitë në Qestorat, të bërë më 17-19 tetor 1809, kur ishte ende i ri. Ai qëndroi në Erind dhe Qestorat. Në këtë udhëtim Bajroni u frymëzua dhe shkroi poemën “Shtegtimi”, të botuar tre vjet më vonë, në 1812.

Fshati Qestorat, në krahinën e Lunxhërisë në Gjirokastrë, është e pabesueshme, por ka qenë realitet, sepse aty ka patur një shkollë të mesme bujqësore, si dhe një konvikt për nxënës. Ka qenë si të thuash një fshat-qytet i zhvilluar. Këtu vijon historia e Mësuesit të Popullit Koto Hoxhi, i cili u burgos dhe u helmua nga grekët, sepse në këtë shkollë u fol dhe u mësua gjuha shqipe, në vitin 1900. Qestorati është vendlindja e patriotëve dhe luftëtarëve të lirisë e pavarësisë Koto Hoxhit dhe Kristaq Zografit.

Nga Qestorati gjatë Luftës Nacionalçlirimtare dolën mjaft partizanë dhe luftëtarë të lirisë, midis të cilëve u shquan Misto Naqo Çipi, zëvendëskomandant i batalionit “Misto Mame”, Sofo Lame Papavasili, Ndriko Pandeli Kushta, Panajot Pilo Leku, Stavro Petro Floku, Telo Sevo Mitrokosta, Leko Qiro Çipi, Leko Pilo Leku, Llambo Pilo Leku, Mako Aleks Maku, Noto Koço Duka, Petro Mihal Zografi, Zoto Gole Qirjazi, Mihal Gole Qirjazi.

Trualli ku lindi...

Panajot Pilo Leku u lind në Qestorat të Lunxhërisë, më 12 korrik 1924, në një familje të njohur atdhetare. Babai i tij, Pilo kishte qenë për mjaft kohë pjesëtar i çetave patriotike të zonës dhe kishte luftuar për liri dhe pavarësi. Me ndjenjën e atdhetarisë u formua dhe u edukua edhe Panajoti që në rininë e hershme të tij, duke dëgjuar histori për bëmat e luftëtarëve, si dhe heroizmin e mësuesit të Rilindjes Koto Hoxhi.

Panajoti, pasi mbaroi shkollën fillore të fshatit, u përgatit për të marrë rrugën e kurbetit. Kurbeti në atë kohë ishte në modë, burrat e fshatit Qestorat dhe të krahinës së Lunxhërisë, e kishin pranuar në heshtje një ndërmarrje të tillë. Në kurbet nga kjo familje kishin shkuar gjyshi, babai, si dhe vëllezërit e tij. E ëma, Gatho e përcolli Panajotin, djalin e katërt të saj për në kurbet. Ajo mbeti e vetme në shtëpi, duke ruajtur zakonet e traditat e familjes dhe të vendit. Në kurbet Panajoti kreu shkollën e mesme, por dhe punoi në punë provizore, e nga më të ndryshmet për të siguruar bukën e gojës dhe shkollën...

Kthehet në atdhe dhe bashkohet me lëvizjen

Në vitin 1941 kthehet në Atdhe dhe nëpërmjet të njohurve punësohet në qytetin e Durrësit. Këtu aktivizohet në rrethet antifashiste të këtij qyteti, duke marrë pjesë në demonstrata, në shpërndarje traktesh, në aksione të njësitit gueril dhe veprimtari të ndryshme kundër fashizmit. U aktivizua shumë me Rininë Komuniste. Kishte rënë në sy të spiunëve të fashizmit dhe nuk mund të qëndronte më në qytet dhe të zhvillonte veprimtari. Kështu, në fillim të vitit 1943 kthehet në Lunxhëri. Panajoti aty u mësonte të rinjve të Qesaratit tek lokali i shkollës së fshatit këngë partizane. E tillë ishte kënga: O e mërkurë njëzetë e nëntë./ Muaji i marsit në mbarim,/ Lufta filloi, o që me natë,/ Hidheshin trimat,/ Përpara me guxim... Vargjet e këngës i kushtoheshin njëres prej betejave të shumta të luftës partizane të Qarkut të Gjirokastrës.

Fillimisht Panajoti del partizan në çetën partizane “Mihal Duri” dhe më pas në batalionin partizan “Misto Mame”, që u formua në Stegopull të Lunxhërisë, më 8 gusht 1943. Me batalionin mori pjesë në shumë luftime, ku u dallua për guxim e trimëri, si në luftimet në Qafë Gjashtë, në Sarandë, në Dhrovjan, në Delvinë, në Cepo, etj.

Panajoti me shumë luftëtarë të njohur të Lunxhërisë u rreshtua në BrVIS, e cila përrurimin e saj e bëri në zjarrin e luftës. Nga data 26 janar 1944, që është dhe dita e formimit të kësaj njësie partizane, forcat gjermane, të ardhura nga dy drejtime: Këlcyrë-Përmet dhe Tri Urat-Përmet, bënë që për 8 ditë të zhvilloheshin luftime të ashpra në Kuqarr, në Varibop, në Kosinë, në Zelush, në Petran, te Guri i Bardhë, në Badilonjë etj., si dhe të dështonte plotësisht operacioni armik në luginën e Përmetit. Gjatë kësaj periudhe brigada bashkërendoi veprimet e saj luftarake edhe me BrVS dhe BrIS, si dhe me batalionet territoriale të zonave, edhe me partizanët e Zonës Parë Operative, me komandat e vendit, me Këshillat Antifashistë Nacionalçlirimtarë të fshatrave. Në luftimet e zhvilluara spikati gjithmonë guximi, trimëria e kuadrove të saj, si komandantët, komisarët, komunistët e partizanët në tërësi.

Lunxhëria, ka qenë e çliruar me periudha gjatë luftës. Më 5 shkurt 1944, dy batalione të BrVIS nga Përmeti dolën, njëri në Sheper të Zagorisë dhe tjetri në Polican të Pogonit. Prej këtej shkuan në fshatrat e Lunxhërisë, dhe i spastruan njërin pas tjetrit nga nazistët dhe nga tradhtarët.

Në Qestorat u zhvillua një përlshje e përgjakshme që shkoi deri në kacafytje trup me trup. Erdhi një çast që s’kishte asnjë vijë të përcaktuar të njërit e të tjetrit kundërshtar, derisa më në fund unaza e armikut u shkatërrua në aq vend sa nevojitej që të rrethuarit të dilnin nga rreziku. Si u krye kjo detyrë, komanda e

Komisar Panajot Leku, përjetë midis nesh

brigadës urdhëroi tërheqjen e të gjitha forcave, që u zhvillua në rregullin më të plotë. Ndërkohë kishin dështuar edhe orvatjet e armikut për të kapur grykën e Selckës e për të krahëmarrë forcat e brigadës që luftonin në Qestorat. “Armiku, - raportonte shtabi i BrVIS, - i tronditur nga grushtet e rënda që hëngri, as që tentoi të përparonte më. Grumbulloi të vrarët e të plagosurit dhe u tërhoq për në Gjirokastrë. Kishin rënë në përlshje të përgjakshme me armikun disa luftëtarë, ndërmjet të cilëve Sadik Buzoja, komandant batalioni, Halil Ymeri, Sejdi Minga, komandant e zëvendëskomandant kompanie. Të plagosur ishin 13 partizanë. Në Lunxhërinë e çliruar, ashtu si në Zagori, Pogon e Përmet u rivendos menjëherë pushteti i këshillave nacionalçlirimtarë. Nga ky luftim Panajoti doli me besimin se lufta partizane do t’i çonte drejt lirisë.

Në detyrën e përgjegjësit të rinisë dhe komisar

Me krijimin e BrVIII, u emërua përgjegjës rinie dhe, pak më pas, komisar kompanie. Komisar partizan 20 vjeçar, një djalë i gjatë, i pashëm, gazmor, i dashur dhe shumë i respektuar. Fillimisht, BrVIII e nisi operacionin kundër armikut në mbrojtje të delegatëve dhe mjediseve ku po përgatitej Kongresi Historik i Përmetit, duke zënë pozicionet luftimi nga Ura e Dragodit, Rëzë, Lunxheri, Gryka e Çajupit, Gryka e Salckës, Pogon, Dhembel, Nemeçkë e deri në fshatrat e Përmetit si Çaçovë, etj. Operacioni i Qershorit 1944 ishte prova më e vështirë, por edhe kalitja vendimtare për partizanët e brigadës. Prej datës 17-26 qershor 1944, për afro dhjetë ditë u zhvilluan luftime të ashpra në Lunxhëri, Çajup, Pogon e Zagori.

Në gusht të vitit 1944, Panajoti zgjidhet delegat i BrVIII në Kongresin e BRASH-it, që u mbajt në Helmës. Zëri i delegatëve të zgjedhur nga partizanët më të mirë, të dalluar në luftën kundër pushtuesve, në takimet dhe bisedat e zjarrta që bëheshin gjatë ditëve të zhvillimit të Kongresit, dëgjohej me vëmendje të veçantë. Me diskutimet e tyre, dhanë një kontribut të vyer për përcaktimin e detyrave imediate që i dilnin Rinisë Antifashiste Shqiptare, për edukimin e saj dhe për çlirimin e rindërtimin e vendit të shkatërruar nga lufta. Për 10 ditë rresht Kongresi i BRASH-it diskutoi dhe analizoi punën që ishte bërë për bashkimin e Rinisë Antifashiste Shqiptare dhe sukseset e arritura prej saj në luftën kundër okupatorit nazifashist, si dhe u përcaktuan detyra të rëndësishme për një pjesëmarrje më të madhe të rinisë në repartet partizane dhe për aktivizimin e mëtejshëm në Luftën Nacionalçlirimtare.

Panajoti gjatë operacionit të dimrit pati kaluar një pleurit, të cilin e kaloi duke luftuar, pa u mjekuar. Kjo sëmundje iu rishfaq gjatë punimeve të Kongresit, por ai e përballoi me moshën e re. Në bllokun e shënimeve, që ruhet në arkivin e shtetit, shikojmë sa me vëmendje e ka ndjekur Kongresin, duke marrë pjesë dhe në diskutime, në emër të rinisë së brigadës që përfaqëonte.

Në gusht 1944 brigada me urdhër të Shtabit të Përgjithshëm mori pjesë në luftimet për çlirimin e Konispolit. Brigada ka luftuar për çlirimin e qyteteve të Gjirokastrës, Beratit, Lushnjës dhe Tiranës, si dhe jashtë kufijve administrativë shqiptarë, duke dhënë një kontribut të madh dhe në çlirimin e viseve kosovare.

Komisari u plagos në çlirimin e Tiranës

Fitorja e 29 Nëntorit 1944, që shënoi çlirimin e plotë të Shqipërisë, ishte dhe fitore e madhe e Rinisë Antifashiste Shqiptare që përbënte 70 për qind të efektivit të forcave partizane dhe që i dha atdheut me qindra dëshmorë në të gjitha krahinat e vendit.

Në luftën për çlirimin e Tiranës luftoi heroikisht dhe u plagos rëndë komisar Panajot Leku nga Qestorati. Çlirimi i Tiranës e zuri në spital. Krahas plagës, komisarit iu riaktivizua dhe pleuritit. Pas një mjekimi relativisht të gjatë, me ato mundësi që ishin atëherë, u përmirësua. Me fillimin e vitit 1945 u emërua në komandën e qarkut të Gjirokastrës dhe mori gradën ushtarake “Toger”. Por, pa kaluar shumë kohë, sëmundja e nënshtroi plotësisht. E rishtruan në spitalin ushtarak në Tiranë, pa asnjë shpresë. Panajoti doli nga spitali i Tiranës, por ishte i dërmuar përfundimisht nga sëmundja, me dëshirën e tij, i shtrirë në krevat, pasi nuk mund të ngrihej në këmbë, shkoi në vendlindjen e tij, në Qestorat, ku mbylli sytë, më 24 korrik 1946. Panajoti vdiq nga plagët e luftës.

Në varrimin e tij morën pjesë gati të gjitha fshatrat e Lunxhërisë, Komanda e Qarkut Gjirokastrë, pushteti vendor. Ceremonia mortore u krye sipas protokollit ushtarak, me të gjitha procedurat e dëshmorit të LANÇ-it.

Më pas Panajot Leku u konsiderua dëshmor i luftës, por familjes së tij, nuk iu dha asnjë dëshmi apo dokument që të vërtetonte një gjë të tillë. Në vite është shkruar për të si partizan dhe dëshmor, por akt ligjor për Panajotin që vdiq nga plagët e luftës, nuk pati kurrë. Në historikun e batalionit partizan “Misto Mame”, figuron dëshmor, por në realitet, nuk ka asnjë dokument që të vërtetojë qenien dëshmor të këtij komisar që luftoi dhe u plagos për lirinë.

4 shkurti në historinë e përbotshme, ishte simbol terrori dhe masakre, por dhe simbol i një lufte të shenjtë që rritej dhe nuk shuhej. 4 shkurti nxori në shesh para popullit figurat e vërteta të çakejve të reaksionit, zbuloi gjurmët e tyre me gjak e tradhti, lidhjet e tyre me okupatorin gjerman dhe rolin e tyre si xhelatë e tradhtarë të popullit. 4 shkurti qe prelud i çlirimit të Tiranës. Si sot 80 vjet më parë, nën drejtimin e pushtuesve nazistë gjermanë, forcat e xhandarmërisë dhe policisë sekrete të qeverisë kuislinge të Rexhep Mitrovicës, të regjimentit mercenar “Kosovar” dhe ballisto-zogistëve kryen mbi popullin e Tiranës, krimin më të madh dhe më çnjerëzor që njih historia e LANÇ-it, ku me egërsi çnjerëzore në natën e 4 shkurtit rrëmbyen nga gjiri i familjeve mbi 500 të rinj patriotë, ku nga këta, 84 shqiptarë u pushkatuan në rrugët e sheshet e Tiranës. Atë natë, Tirana u la me gjakun e bijve të saj të pavdekshëm, që ne sot i përkujtojmë me dhimbje dhe respekt të lartë.

Nga dokumentet arkivale, nga kujtimet e shumë veteranëve që përjetuan këto ngjarje, nga tregimet e disa pjesëtarëve të familjeve të kësaj masakre si dhe nga deponimet e bëra nga disa ish-kryepreq të lagjeve të Tiranës që u morën me forcë në bastisjen e shumë familjeve dhe arrestimin e shumë viktimave, rezulton se për këtë masakër çnjerëzore, nazistët-kuislingë-ballistë që më parë kishin hartuar një skenar në një takim që ishte bërë, më 16 janar 1944, në zyrën e ish-kryeministrit të qeverisë kuislinge Rexhep Mitrovicës, ku në të kishin marrë pjesë vetë kryeministri Xhaferr Deva, ish-ministër i Brendshëm, Hysni Derna komandant i Përgjithshëm i Xhandarmërisë, Kadri Cakrani komandant i forcave të Ballit Kombëtar, Qazim Mulleti ish-prefekt i Tiranës dhe një oficer i Gestapos gjermane. Objektivi kryesor që synonte të realizonte në këtë operacion terrorist ishte që t’i jepej një goditje e rëndë asgjësuese organizatës së Partisë Komuniste dhe të Frontit Nacionalçlirimtar të Tiranës. Kjo do të bëhej si kundërpërgjigje që pësuan forcat ushtarake gjermane dhe bashkëpunëtorët e tyre gjatë operacionit që bënë në muajt nëntor 1943 - janar 1944 kundër ushtrisë nacionalçlirimtare. Të arrestoheshin dhe të pushkatoheshin personat që përfshiheshin në listat e hartuara nga policia sekrete, në to figuronin në radhë të parë emrat e drejtuesve të qarkorit të P. K. të Tiranës me në krye Gogo Nushin e komunistë të tjerë aktivistë të rinisë komuniste dhe të Frontit Nacionalçlirimtar, të gruas antifashiste, nacionaliste, patriotë dhe pjesëtarë të njësiteve guerile. Të zbuloheshin dhe të asgjësoheshin të gjitha bazat ilegale të LANÇ-it, ku ishte teknika e Partisë, ku ishin strehuar ilegalë, partizanë të plagosur dhe të sëmurë dhe këta të arrestoheshin, të pushkatoheshin. Të gjithë personat e dyshimtë të arrestoheshin dhe të burgoseshin në burgun e Komandës së Përgjithshme të Xhandarmërisë (ish-gjimnazi i Tiranës). Operacioni do të mbahej shumë sekret dhe do të fillonte në orët e pasdites së 3 shkurtit 1944, dhe do të përfundonte në orën 5 të mëngjesit të datës 4 shkurt 1944. Ky operacion do të drejtohej nga Xhaferr Deva dhe Kadri Cakrani. Në këtë operacion terrorist, forcat e Gestapos gjermane nuk do të merrnin pjesë, pasi në një dokument të Komandës së Përgjithshme të Korparmatës së 21-të gjermane, thuhej: “Grupet nacionaliste sot natën do të ndërmarrin një kundër-reaksion. Të gjithë pjesëtarët e trupës gjermane në postat e shërbimit të qëndrojnë jashtë kësaj grindjeje”. Ky ishte një mashtrim, që synonte t’i paraqiste forcat gjermane të ardhur në Shqipëri jo si pushtuese, por si kalimtare, si nevojë e sigurimit të krahëve të forcave gjermane në jug të Ballkanit dhe të sigurimit të rrugëkalimit të këtyre forcave për në veri të Evropës. Por më vonë, në dokumentet gjermane të zbuluara vërtetohet se në krye të drejtimit të këtij aksioni ka qenë oficeri i Gestapos gjermane, Haufmanlangen, përfaqësues personal i Hitlerit në Shqipëri. Nga qeveria demokratike e Shqipërisë, në vitin 1945, i është kërkuar shteteve të mëdha të koalicionit antifashist Angli-SHBA-BRSS, që ky person të gjendej dhe të gjykohej për krime lufte.

Forcat që do të merrnin pjesë në këtë operacion përbëheshin nga xhandarmëria dhe policia sekrete kuislinge, nga forcat e regjimentit mercenar “Kosovar”, që kishin ardhur në Shqipëri për ta shpëtuar atë nga regjimi komunist dhe nga forcat e armatosura të Ballit Kombëtar. Ata vepruan të organizuar në grupe me nga 10-15 veta dhe në drejtime të caktuara. Në krye të tyre ishin agjentët e Gestapos, Qazim Mulleti, Osman Kukaleshi, Xhelal Staravecka, Seit Matja dhe drejtues kryesor të organizatës së Ballit Kombëtar të Tiranës, Halim Begeja, Halil Mëniku, Seit Demneri, Arif Merepeza, Osman Kazazi, Zige Hatipi dhe të tjerë. Sipas skenarit operacioni filloi në orët e pasdites së 3 shkurtit 1944 dhe kjo vërtetohet edhe nga njoftimi i bërë nga ATSH, ku thuhej: “Në orët e para të kësaj dite, disa grupe terroriste kanë tentuar të bëjnë atentat kundër qeverisë, personaliteteve të larta shqiptare, kundër Xhaferr Devës, Kadri Cakranit dhe kanë sulmuar automobilat e tyre me bomba dhe revolver”. Në këto përpjekje u vranë disa atentatorë. Duke marrë shkas nga këto atentate të inskenuara, Xhelal Staravecka dhe Kadri Cakrani, me agjentët e tyre në Tiranën e Re, arrestuan qytetarë të pafajshëm, të cilët ishin duke shkuar nga puna në shtëpitë e tyre dhe i pushkatuan. Këta ishin Todi Shkurti, Vangjel Kapo, Hasan Çeliku dhe Jani Koçi. Ketë krim e justifikuan se gjoja ata paskan vrarë një tregtar, të quajtur Fahri Osmani dhe kishin

80 vjet nga nata e ‘Shën Bartolomeut’ shqiptar

plagosur disa qytetarë të tjerë. Fill pas kësaj ngjarjeje, qindra forca të xhandarmërisë, të policisë dhe të regjimentit mercenar “Kosovar”, të armatosur gjer në dhëmbë, vendosën patrulla nëpër rrugët e Tiranës, dhe nga kjo kohë u vendos ndalim-qarkullimi. Duke filluar nga ora 2:00 e natës dhe deri në mëngjesin e ditës së 4 shkurtit, bastisën qindra shtëpi, u arrestuan mbi 500 qytetarë, prej të cilëve 84 u pushkatuan. Shumica e të pushkatuarve ishin antifashistë, aktivistë të Frontit Nacionalçlirimtar, të rinj komunistë dhe disa ishin punëtorë që dolën të shkonin në punë në mëngjes herët. Nga të pushkatuarit pati dhe me kombësi italiane, si dhe 4 të burgosur malazezë, që me gjakun e tyre lagën sheshet dhe rrugët e Tiranës. Kështu ndodhi nata e Shën Bartolomeut shqiptar, ku Tirana u gjakos por nuk u mposht. Në mëngjesin e 4 shkurtit 1944, kufoma të vrarësh, të mbytura me gjak, ishin kudo nëpër rrugët dhe sheshet e Tiranës, kështu: Para Sahatit dhe Xhamisë ishin 12 punëtorë të pushkatuar, nga këta, 4 ishin

punëtorë italianë. Në fund të Bulevardit, afër maternitetit ishin 4 malazezë të pushkatuar, ish-të burgosur politikë të nxjerrë nga burgu. Në rrugën e Pishës ishin 3 të pushkatuar. Para Xhamisë në rrugën e Kavajës ishin 3 të pushkatuar. Në rrugën e Shën Gjergjit ishin 7 të pushkatuar.

Shumë viktimat të vrarë, u ishin prerë gishtat e duarve dhe u ishin rrëmbyer unazat dhe dhëmbët e florinjë. Kufomat e të pushkatuarve qëndruan deri në orën 10.00, pastaj me makina xhandarmëria i dërgoi ato në morgun e spitalit. Nga dokumentet arkivale rezultoi se nga 84 të pushkatuarit janë identifikuar vetëm 29 viktimat dhe këta ishin Ramiz Treni dhe Sitki Qigo, antifashistë, të dy profesorë në gjimnazin e Tiranës, Xhemal Sojli, Harito Harito dhe dr. Stefan Pano antifashistë dhe aktivistë të Frontit Nacionalçlirimtar, Fadil Rada, vëllezërit Maliq dhe Haki Huta, Sulejman Vrapit, Gjergj Legisi, Islam Alla, Fiqiri Gerblleshi dhe Ali Visha (trupit i të cilëve u gjet në lumin e Tiranës), aktivistë të rinisë komuniste dhe pjesëmarrës

të njësiteve guerile; Vingenca Apoli dhe raxhioner Ravesi të dy antifashistë italianë, Gjergj Marangozi, antifashist malazez, David Kohe, çifut, Mina Thome, nga Vlora, i marrë nga hotel Parku, Vangjel Kapo, Vasil Muzina, Petro Prifti, Sokrat Tako, Mihal Kogo, Dhimitër Torna, Emrullah Korja, Todi Shkurti, Osman Boriqi, Kurt Uka, Lake Kolonja e Hasan Çeliku, punëtor.

Ja ç’ tregon Havaja, nëna e Fadil Radës, për natën e 4 shkurtit 1944: “Isha vetëm në shtëpi me djalin e vogël, Fadilin, se dy djemtë e tjerë, Ademi dhe Isufi, ishin partizanë. Në orën 20-00 të natës, xhelatët e armatosur thyen derën dhe më morën Fadilin. U ngjita pas djalit tim, por katilët më shtynë dhe më shkëputën nga ai. ‘Lidheni qenin!’, bërtisnin Qazim Mulleti dhe Osman Kazazi dhe mua më përplasën në fund të oborrit, ku dëgjova për herë të fundit Zërin e Djalit tim të shtrenjtë duke më thënë: ‘Nënë, shko në shtëpi’, për dy ditë radhazi nëna me bukë në gji, kërkoja nëpër Tiranë, që të gjeja djalin dhe t’i jepja

për të ngrënë, por nuk e gjeta. Ah, unë e zeza! Pas dy ditësh shokët e tij ma sjellin trupin që e kishin gjetur në një gropë jashtë Tiranës, në rrugën e Elbasanit. Por mane zeza nuk e njohu Dilin, se e kishin copëtuar xhelatët. Qava dhe lotët për të s’ mu thanë kurrë”. (Marrë nga gazeta “Bashkimi” e datës 4 shkurt 1945). Kjo mëmë trime tiranase ka qenë e arrestuar nga kuestura në vitin 1943, kur u vra Xhorxhi Martini, të cilin e kishte strehuar të plagosur në shtëpinë e saj. Ndërsa trupat e dy vëllezërve, Maliq dhe Haki Huta, aktivistë të rinisë komuniste dhe të Frontit Nacionalçlirimtar, nuk janë gjetur, edhe sot e kësaj dite nuk dihet ku janë varrosur. Në një bisedë që kam bërë me vëllain e tyre për nënën, Mehmet Shkëmbi, kam mësuar se ai ka qenë së bashku me vëllezërit e tyre në shtëpi natën e 4 shkurtit 1944, kur ata u

arrestuan. Ai tregon: “Ishte ora 3 pas mesnatës, ku mbi dhjetë xhandarë me në krye Osman Kazazin dhe një farë kapter Selimi, goditën portën me qytat e pushkëve dhe me të thirrura kërkonin që ta hapnim derën. Në shtëpi ishin baba, nëna, dy motrat dhe tre vëllezërit. Shtëpia dhe rruga e Kazanëve ishte e rrethuar nga forcat e xhandarmërisë dhe ne nuk kishim mundësi të dilnim nga rrethimi. Në fillim hezitua ta hapnim portën, por pasi dëgjuam edhe zërin e ish-kryeplakut të lagjes, Xhemal Zela, e hapëm. Me një egërsi shtazore ata hynë në shtëpi dhe na arrestuan të tre ne vëllezërve, na lidhën duart dhe i thanë babës se do të na çonin te Xhaferr Deva. Masakrat ndaj këtij populli që luftoi pa u trembur përballë ‘shpurave fashiste’, janë dhe do të mbeten pikë referimi për brezat, të cilët duhet të mësojnë se çdo pëllëmbë toke e atdheut tonë është larë me gjakun e djemve dhe vajzave të cilët nuk kursyen ‘të ritë’ e tyre para dorës vrastare.

Referuar historianit Doc. Kadri DINGU

Karl Gega, gjeniu shqiptar mes shkëlqimit të Moxartit, Frojdit dhe Kafkës

Karl Gega, figurë e shquar shqiptare e teknikës hekurudhore në shek. XIX, ndërtuesi gjenial i hekurudhës së famshme të Semmeringut. Karl Gega lindi në Venedik, më 10 janar 1802 dhe vdiq në Vjenë, më 14 mars 1860, duke vrarë veten nga dëshpërimi. Të parët e Karlit kishin mërguar në Venedik së bashku me shumë bashkatdhetarë të ikur nga Shqipëria Veriore, pas pushtimit osman.

Si individ, Karl Gega u zhvillua para kohe. Mbasi kreu një kolegji për filozofi e matematikë me rezultate të shkëlqyera, në moshën 15-vjeçare u regjistrua në Universitetin e Padovës. Vetëm mbas një viti u diplomua në degën e inxhinierisë. Më 1819, kur sapo kishte mbushur 17 vjeç merr titullin “Doktor në matematikë”.

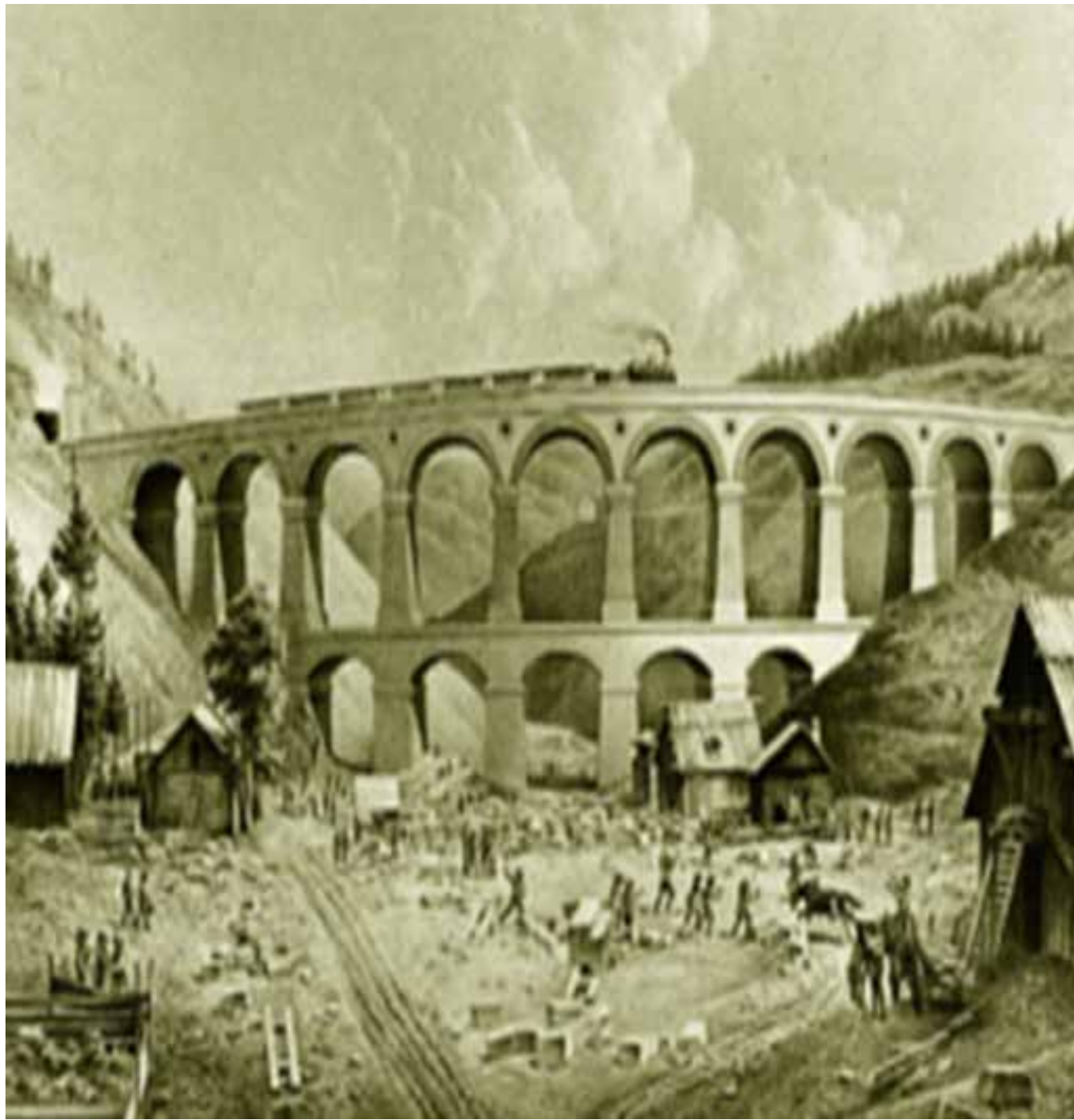
Iu kushtua ushtrimit praktik të inxhinierisë në shërbim të hekurudhave të Mbretërisë Lombardo-Venete (krahinë e Perandorisë Austriake), duke u marrë edhe me trasimin e rrugëve, kanaleve dhe ndërtimin e godinave të mëdha. Ai punoi në hapjen e rrugës së madhe malore në provincën e Belunos. Gjatë periudhës 1824-1830 në provincën e Trevisos, në një pjesë rruge drejtoi punimet edhe nga ana hidraulike. Nga 1830-1833 ishte inxhinier në Rovigo dhe pastaj deri në vitin 1836, u caktua në departamentin e ujërave, pranë drejtorisë së bujqësisë në Venedik. Në vitin 1840 u gradua dhe u bë zëvendës në Drejtorinë e ndërtimeve për mbarë Tirolin. Aty projektoi rrugën malore që kalon nëpër Val Sugana, pastaj atë që kalon nëpër Oberinnthal, dhe bëri projektin e urës së varur mbi Etsh pranë Mores. Në vitin 1848, si inspektor i Drejtorisë së Përgjithshme të Ndërtimeve, drejton ndërtimin e hekurudhave të Jugut deri në Laihah. Në këtë kohë bëri një udhëtim të gjatë studimi në Gjermani, Belgjikë, Francë e Angli dhe, me t’u kthyer, hyri përsëri në shërbimin e hekurudhave shtetërore dhe u mor me trasimin e linjës hekurudhore të Semmeringut, tunel i gjatë 1430 metra, në atë kohë diskutohej lidhur me mundësinë e trasimit të një hekurudhe me kaderencë të thjeshtë. Kësaj zgjidhjeje ai iu kushtua mbas një udhëtimi të ri në Shtetet e Bashkuara të Amerikës dhe në Angli. Më 1849 u bë drejtor i Seksionit të Ndërtimit të Hekurudhave dhe më 1850 drejtor i drejtorisë së përgjithshme për ndërtimin e hekurudhave shtetërore në Vjenë.

Zgjidhja e problemit të hekurudhës së Semmeringut nga Karl Gega u kundërshtua nga shumë specialistë, mbasi asokohe diskutohej shumë rreth vështirësive që lokomotiva të ngjitej në atë lartësi me kaderencë të thjeshtë, por eksperiencia provoi se ishte një gjë e mundshme, siç e kishte parashikuar ai, që lokomotiva me tren të përshkonte një pjerrësi 25% dhe rreze 180 metra. Enkas për hekurudhën malore të Semmeringut u shpall një konkurs midis konstruktorëve të lokomotivave për të ndërtuar një lokomotivë më të fuqishme, sepse zgjidhja e problemit kushtëzohej edhe prej forcës tërheqëse të lokomotivës. Në vitin 1860 përfundoi kjo linjë që është shembulli i parë i hekurudhave malore.

Gjatë linjës së kësaj hekurudhe u ndërtuan 16 ujësjellës, me gjatësi të përgjithshme prej 1502 metra dhe 15 tunele, me gjatësi të përgjithshme prej 4520 metra. Përveç këtyre u ndërtuan disa qindra ura të vogla dhe një mori muresh mbrojtëse për sigurimin e trenave nga shembjet e dheut. Për të gjitha këto u hodhën në erë 1 500 000 m3 shkëmbinj, u zhvendosën 3 500 000 m3 dhe, u stivuan 65 000 000 tulla dhe u ngritën 80 000 blloqe guri. Asokohe, për shpimin e formacioneve shkëmbore, s’kishte mjete të tjera veç turjelave me dorë. Edhe në ndërtimin e ujësjellësve dilnin shumë vështirësi, meqë në atë kohë nuk njiheshin vinçat e mëdhenj; ndërtimi i atyre shtyllave madhështore që arrinin deri 45 metra lartësi dhe një gjerësi deri 20 metra, bëhej nëpërmjet skelave të luhatshme. Por vështirësitë e shumta i nxori sidomos shpimi i tunelit kryesor, që është si të thuash pika kulmore e kësaj hekurudhe malore, tuneli i Semmeringut, në lartësi 818 metra mbi nivelin e detit. Ky tunel, për arsye të gjatësisë së tij, nuk u shpua vetëm horizontalisht e nga të dy anët, por edhe vertikalisht në gjashtë vende, për të hapur galeri porsi puse, nga të cilat nxirrej dheu e gurët.

Qasjet për njohjen e Karl Gegës

Mjerisht, të dhënat e jetës dhe të veprimtarisë së Karl Gegës janë mjaft të gjymtuara, aq sa nuk e kënaqin kureshtjen e ligjshme për ta njohur tërësisht. Vitet e fundit të Karl Gegës

KARL GEGA U ZHVILLUA PARA KOHE. MBASI KREU NJË KOLEGJ PËR FILOZOFI E MATEMATIKË ME REZULTATE TË SHKËLQYERA, NË MOSHËN 15-VJEÇARE U REGJISTRUA NË UNIVERSITETIN E PADOVËS. VETËM MBAS NJË VITI U DIPLOMUA NË DEGËN E INXHINIERISË. MË 1819, KUR SAPO KISHTE MBUSHUR 17 VJEÇ MERR TITULLIN “DOKTOR NË MATEMATIKË”.

qenë të mbushura plot me brenga e hidhërime. Pak kohë përpara se të përfundonte ndërtimin e hekurudhës së Semmeringut, qeveria austriake e dërgoi atë në Sibenburg që të ndërtonte një rrjet hekurudhor të ri. Në të vërtetë, kjo ishte një manovër e bërë me paramendim për ta larguar, pikërisht në një kohë kur po përfundonte

vepra e tij kryesore. Ai u mërzit e u shqetësua shumë për këtë luftë që po i bëhej prapa krahëve. Mjaftonte një lajthitje banale e teknikëve, që dy anët e tunelit të mos takoheshin në pikën e dëshiruar, por t’i shmangeshin njëra-tjetrës, në drejtime të kundërta. Gjithçka mund të ndodhte në mungesë të tij. Ndodhej në Vjenë kur dikush i tha se

dy anët e kundërta të tunelit të Semmeringut paskëshin devijuar gjatë shpimit pa u takuar. Ky lajm e tronditi tej mase Karl Gegën. Me dështimin e kësaj vepre, në të cilën ai kishte derdhur të gjithë përvojën e njohuritë, sikur po i gremisej sedra dhe krenaria e tij. Ndoshta vdekja iu duk më e lehtë se sa poshtërimi, përqeshja dhe përbuzja e kundërshtarëve, prandaj përfundoi në vetëvrasje, në një banesë të Vjenës, në rrugën “Kulla e kuqe”, nr.6.

Lavdia pas vdekjes e mjeshtrit

Ndërkohë tuneli i Semmeringut kishte përfunduar me sukses, por Karl Gega nuk arriti të gëzonte përrurimin e veprës së tij madhore.

Karl Gega u vendos në panteonin e njerëzve të mëdhenj. Shtatë vjet më vonë, d.m.th. në 1867, eshtrat e tij u vendosën përfundimisht në një varr përmendore. Edhe në stacionin e Semmeringut, pas dy vjetësh, iu ngrit një përmendore në kujtim të këtij nismëtari të hekurudhave malore. Vite më vonë u emetuan pulla poste dhe kartëmonedha me fytyrën e Karl Gegës. Ndërkohë filluan shtrembërime tendencioze lidhur me kombësinë, gjoja italiane apo gjermane të këtij personaliteti. Por në vetë qarqet e kulturës austriake nuk munguan autorë objektivë, që e kanë vënë në dukje origjinën e tij shqiptare, siç është p.sh. rasti i Friedrich Uallisch i cili thotë: “Karl Gega, ndërtuesi gjenial i hekurudhës së Semmeringut, ka qenë me prejardhje shqiptare, siç dëshmon vetë mbiemri i tij ‘Gega’, që do thotë nga Shqipëria Veriore”.

Karl Gega ka lënë shkrime për teknikën hekurudhore si “Pamje e përgjithshme e përparimeve në hekurudha,1840-1850” (botim 3, Vjenë 1853), “Mbi ndërtimin e urave në Amerikën Veriore dhe kalkulimi i aftësive bartëse të urave Houe” (botin 2, ebd 1855). Gjithashtu ai shpiku një zhalon të përmirësuar si edhe një oktante me nonius për trasimin e kurbave. I tij është koncepti i gjatësisë virtuale të një hekurudhe.

Faktimi i origjinës së Karl Gegës

Gjatë një simpoziumi, zhvilluar në Vjenë më 2005, u argumentua gjeneza e Gegëve mbi bazën e dokumenteve origjinale të gjetura në bibliotekën e Muzeut “Correr” të Venecias, të pabotuara më parë, hartuar në vitin 1835 nga Giovanni Battista Ghega, prift në Kishën e San-Markos dhe kushëri i parë (djalë i xhaxhait) i Karl Gegës. Katragjyshërit e Karl Gegës dhe Giovanni Battista Ghega ishin vendosur në Perast, pranë Kotorrit, në Mal të Zi, pasi u larguan nga Shqipëria, e cila ra plotësisht nën sundimin turk me rënien edhe të Shkodrës më 1479. Prej më shumë se tre shekujsh, ata kishin shërbyer si oficerë marine dhe zyrtarë të lartë të Republikës së Venedikut.

Në këtë simpozium iu dha fund edhe hipotezës mbi vetëvrasjen e Karl Gegës. Mbi bazën e dokumenteve origjinale të gjetura në arkivin e Shtetit të Austrisë dhe Muzeut Teknik të Vjenës, dëshmoi lindjen e Karl Gegës, më 10 janar 1802, (dhe jo më 13 qershor 1802), si dhe provoi se Karl Gega ka vdekur më 14 mars 1860, në Lugeck në Vjenë (hipoteza e vetëvrasjes hidhet plotësisht poshtë) dhe se ceremonia fetare është zhvilluar ne Katedralen kryesore të Vjenës, Shën-Stefan, kurse trupi është varrosur në varrezat e Vahringer-it në Vjenë.

Më 1887, kur këto varreza u shpërngulën, sarkofagu me eshtrat e Gegës u vendos në panteonin e njerëzve më të shquar të Austrisë, pranë Mozartit, Beethovenit, Shubertit, Shtrausit, Brahmsit dhe Alois Negrellit (projektuesit të kanalit të Suezit).

Gega dhe sfidat e tij inxhinierike

Në vitin 1836 Banka “Rotschild” merr me koncesion nga Perandoria Austro-Hungareze, ndërtimin e Kaiser Ferdinand Nordbahn, një hekurudhë që duhet të lidhte Vjenën me Triesten, në drejtim të Karpateve me Galicinë.

Gega merr si detyrë të parë një udhëtim përmes Evropës për të hetuar dhe për të parë problemet e hekurudhave, shikon ato franceze, belge, gjermane dhe arrin deri në Angli, ku takon Stivensonin që furnizon hekurudhat perandorake me lokomotiva. Stivenson kishte parë ndërkohë Amerikën në fillim të viteve ‘30 dhe në kthim kishte publikuar një vëllim, ndoshta ndër të parat me të dhëna nga hekurudhat amerikane në të cilin ilustronte zhvillimet në ndërtimin e urave, hekurudhave dhe porteve.

Me t’u kthyer në Vjenë, Gega u emërua kryeinxhinier i hekurudhës që përmendëm më lart. Një detyrë tepër e rëndësishme e marrë edhe pas mbështetjes së këshilltarit të oborrit Ermenegildo Francesconi, me origjinë nga Veneto.

Loti i parë Vjenë-Bernë, u realizua në 1837, por ishte segmenti i radhës që do të vinte në provë Karl Gegën. Në një kohë rekord për epokën, rreth një vit u përfunduan rreth 150 km hekurudhë, duke realizuar volumet masive, vendosur binarët, dhe duke hapur rreth 600 metra rrugë anësore. Gega direkt dhe në mënyrë indirekte ndoqi

momentet e projekteimeve të Brunelit në ndërtimin e hekurudhave dhe të anijeve dhe u interesua për makineritë me avull, perceptoi dhe kishte intuitën që disa nga këto shpikje të reja mund të përdoren edhe në ndërtimet e hekurudhave dhe sidomos të urave me harqe.

Në Amerikën e Veriut Gega dhe Lohr udhëtuan shumë, studiuan vijat hekurudhore, vagonët, urat dhe në mënyrë të veçantë ato të inxhinierit Squire Uhipple, i cili ishte i pari që projektoi ura me strukturë harkore.

Uhipple ishte marrë më realizimin e hekurudhës Baltimorë-Ohajo, ku urat ishin ndërtuar me sistemin Houe, në të cilin Gega ishte një admirues. Me t’u kthyer në Vjenë, Gega e përmbledh eksperiencën e tij amerikane në dy libra në të cilat njërin kushtuar urave hekurudhore. Në këtë kohë filloi ndërtimi i segmentit nga Vjena në drejtim të jugut qe përfundon nën drejtimin e Gegës dhe Lohr në tetor 1884.

Katër vite më pas përfundoi segmenti Celje-Laibach, por ai ishte edhe viti i revolucionit. Gega mori detyrën për të realizuar veprën e tij më të rëndësishme, hekurudhën e Semeringut, që prej të gjithëve quhej e pamundur për t’u realizuar. Semering ishte një terren i vështirë, megjithëse jo shumë i lartë (rreth 1000 metra) i rrethuar nga male dhe lugina që arriheshin me shumë vështirësi, ai

përfaqësonte kufirin në mes të Austrisë së ulët dhe Stirias dhe ishte një vend antik tranziti drejt Vjenës që vinte nga Adriatiku.

Ky terren ishte zgjedhur sepse dukej më i sigurti për të arritur Adriatikun në krahasim me të tjerët, shumë afër më Hungarinë dhe Slloveninë të konsideruara si territoret më të paqarta të perandorisë.

Një ushtri punëtorësh, rreth 20 mijë persona, me familjet e tyre, filluan të punonin në një perimetër prej rreth 40 kilometrash në fund të vitit 1848, rreth 1 mijë nga ato nuk u kthyen nga ky kantier, duke humbur jetën në aksidente apo sëmundje të ndryshme.

Gega u mbyll në një lokal fshati dhe e transformoi në shtabin e tij të përgjithshëm, ishte i mbështetur nga Lohr që merrej me ndërtimin e ndërtesave dhe anekseve të tjera të hekurudhës dhe kishte rreth 50 inxhinierë dhe arkitektë në drejtimin e punimeve të ndarë në lote.

Ekoja e këtij revolucioni u ndje edhe në mes luginave të egra të Semeringut, ku ishin luftëra të brendshme, sabotime e sulme, por në pranverën e 1849 punimet rifilluan pa ndërprerje, duke mbetur i paqartë akoma ndërtimi i një lokomotive që do të mund të ngjitej në ato shkrepa. Vija e parazgjedhur, e gjatë dhe torturuese

ishte përfunduar në vija të përgjithshme dhe ishte modifikuar në përputhje me punimet që kryheshin.

U realizuan galeri të panumërta me gjerësi të tillë që të mund të përballonin dy trase, më e gjata e të cilave është ajo e Semeringut, në një lartësi prej rreth 900 metrash mbi nivelin e detit dhe gjatësi gati 1.5 km. Madhështor është kalimi Kalte-Rinne, përfunduar në tetor të 1853, një lloj ure gjigante e tipit roman, realizuar me harqe me një fuqi të tillë ndërtuese që megjithëse pësoi ndërhyrje për të vënë në punë trenat elektrikë dhe i përballoi me sukses. Por në vitin 1851 mungonte akoma lokomotiva që të mund të bënte të mundur kalimin e vagonëve në pjerrësinë e Semeringut.

U organizua një konkurs për të realizuar një lokomotivë e aftë të tërhiqte të paktën 125 tonelata dhe me një shpejtësi prej rreth 11 km/h në një pendencë 25 për mijë.

Mbi të gjitha lokomotiva duhej të ishte në gjendje të ndalonte në distanca të shkurtra dhe në atë kohë nuk ekzistonin frenat e tipit “Uestinghouse”, të cilat do projektoheshin pas rreth 20 vitesh. Në konkursin për ndërtimin e lokomotivës pas shumë provash fitoi “Bavaria” e shoqërisë “Maffei” e Monakos së Bavarisë, lokomotivë që ishte në gjendje të tërhiqte 150 tonelata me 16 km/h.

Hapi i mëtejshëm ishin linjat hekurudhore drejt Bavarisë, pra

Ti ke forcën që nderon kombin!

QPR